

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Rzeszów, dnia 30 marca 2017 r.

Poz. 1235

UCHWAŁA NR XXIII/258/2017 RADY MIEJSKIEJ W KAŃCZUDZE

z dnia 20 marca 2017 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020”

Na podstawie art. 18 ust 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016r. poz. 446 ze zm.), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) - Rada Miejska w Kańczudze

uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „**Gminny program opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020**”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Kańczuga.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

**Przewodniczący Rady Miejskiej
w Kańczudze**

mgr Dariusz Dudek

Załącznik do Uchwały Nr XXIII/258/2017

Rady Miejskiej w Kańczudze

z dnia 20 marca 2017 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
MIASTA I GMINY KAŃCZUGA
NA LATA 2017 - 2020**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	15
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	15
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	26
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	26
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	34
5.2.1. Charakterystyka gminy	34
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy	35
5.2.3. Krajobraz kulturowy	45
5.2.4. Zabytki nieruchome.....	47
5.2.5. Zabytki ruchome.....	61
5.2.6. Zabytki archeologiczne	61
5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	76
5.2.8. Dziedzictwo niematerialne	76
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	81
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	82
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza Szans i zagrożeń..	92
7. Założenia programowe	93
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami.....	93
7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki nad zabytkami	94
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	97
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	97
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	99
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	100
12. Bibliografia	101

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

1. Wstęp

Gminny program opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Kańczuga został sporządzony zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446). Głównym beneficjentem realizacji programu opieki nad zabytkami jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrożenia. Odnosi się to nie tylko do właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, ale do wszystkich mieszkańców gminy.

Przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga jest problematyka związana z ochroną dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Kańczuga. Celem tego opracowania jest nakreślenie zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Będzie on służył podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania i wspierania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Kańczuga. Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobami składającymi się na dziedzictwo kulturowe gminy. Zaplanowane w programie działania nakierowane są na poprawę stanu zachowania zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami powinien również służyć, przez wskazanie na działania edukacyjne, wzmocnieniu u lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej, poczucia posiadania wspólnych wartości i korzeni.

Przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Jest on aktem prawa miejscowego i stanowi dokument uzupełniający przyjęte dotychczas akty. Opracowywany jest na 4 lata, a z jego realizacji burmistrz co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej. Kolejne sporządzone programy opieki powinny uwzględniać zmieniające się uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze, kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu.

Niniejszy *Program* jest aktualizacją Programu uchwalonego na lata 2012 - 2015. Struktura zaktualizowanego opracowania oparta została

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

o wytyczne Narodowego Instytutu Dziedzictwa, przedstawione w publikacji: „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny”. Podstawą do napisania rozdziałów poświęconych historii i dziedzictwu kulturowemu gminy były ogólnodostępne publikacje, opracowania archiwalne, zgromadzone w Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Kańczudze oraz informacje zamieszczone na stronach internetowych: www.kanczuga.pl oraz www.muzeumkolbuszowa.pl.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446). Ustawa ta w art. 87 określa m.in. kto zobligowany jest do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami oraz cele jakie powinien on zawierać. W myśl:

art. 87.1. Zarząd województwa powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

art. 87.2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

art. 87.3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu, rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

art. 87.4. Programy, których mowa w ust. 3 są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

art. 87.5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Kwestię ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce reguluje Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. 2014 r. poz. 1446), Ustawa Zasadnicza z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.) oraz inne ustawy.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.) zawiera uregulowania dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami w następujących przepisach:

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2014 poz. 1446) jest głównym aktem prawnym,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Należy tu wspomnieć następujące przepisy wyżej wymienionej Ustawy:

Art. 3. Definiuje szereg pojęć, w tym: pojęcie zabytku jako „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”, zabytku nieruchomego jako „nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1”; zabytku ruchomego jako „rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1”, zabytku archeologicznego jako „zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”, historycznego układu urbanistycznego lub ruralistycznego, historycznego zespołu budowlanego, krajobrazu kulturowego, otoczenia. Artykuł 3. definiuje również pojęcie prac i badań przy zabytkach, w tym: prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, badania konserwatorskie, badania architektoniczne, badania archeologiczne oraz pojęcie instytucji kultury wyspecjalizowanej w opiece nad zabytkami.

Art. 4. Wyznacza działania administracji publicznej w kierunku ochrony zabytków tj. „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnienie zadań ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Art. 6. Wyznacza zabytki podlegające ochronie bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi;
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
 - c) dziełami architektury i budownictwa;
 - d) dziełami budownictwa obronnego;
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;
 - f) cmentarzami;
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i urządzeniami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki rozwoju cywilizacyjnego;
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2012 poz. 642 i poz. 908 oraz Dz.U. 2013 poz. 829);
 - f) instrumentami muzycznymi;
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
 - b) cmentarzyskami;
 - c) kurhanami;
 - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Wyznacza następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 16 Ust.1 wyznacza radę gminy jak organ władny utworzyć park kulturowy, którego celem jest ochrona krajobrazu kulturowego oraz terenów, na których znajdują się obiekty charakterystyczne dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podjęcie przez radę gminy uchwały o utworzeniu parku kulturowego powinno być uprzednio zaopiniowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17 Ustala zakazy i ograniczenia jakie mogą obowiązywać na terenie parku kulturowego. Mogą one dotyczyć:

- prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, handlowej, lub usługowej;
- zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18 Stanowi iż kwestie ochrony i opieki nad zabytkami powinny być uwzględnione przy tworzeniu następujących dokumentów: „aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego”. W dalszej części określa że przy tworzeniu wyżej wymienionych dokumentów należy: uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania mające na celu opiekę nad zabytkami, przywrócić im jak najlepszego stanu oraz ochronę zabytkom przy realizacji inwestycji.

Art. 19 Stanowi iż:

- 1) W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:
 - a) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - b) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - c) parków kulturowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- 1a) W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności:
 - a) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
 - b) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.
- 2) W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
- 3) W studium i planie, których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.”

Art. 20 Stwierdza konieczność uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów i zmian w wojewódzkich i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Art. 21 Mówi iż Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22 Mówi iż:

- 1) Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
- 2) Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
- 3) Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- 4) Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.
- 5) W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
 - a) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
 - b) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
 - c) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 89 Mówi iż organami ochrony zabytków są:

- 1) Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Do Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wydano następujące akty wykonawcze:

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę, niezgodnie z prawem (Dz.U. 2011 nr 113 poz. 661).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89 poz. 510).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1991 nr 60 poz. 256).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014 poz. 110).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz.U. 2014 poz. 399).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 nr 212 poz. 2153).

Rozporządzenie Ministra kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie „odznaki za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. 2004 nr 124 poz. 1304).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2004 nr 124 poz. 1302).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków (Dz.U. 2004 nr 75 poz. 706).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. 2004 nr 71 poz. 650).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30 poz. 259).

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w wielu obowiązujących ustawach w tym w:

Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2015 poz. 1515). W art.7 ust. 1. pkt. 9 wyżej wymienionej ustawy zostały określone zadania własne gminy: „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2015 poz. 199), określa zasady kształtowania

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej. Stanowi iż w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić m.in.: walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2013 poz. 1409) normalizuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych działaniach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, w tym tych o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2013 poz. 1232 z późn. zm.), określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zróżnicowanego rozwoju.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2015 poz. 1651), reguluje min. kwestie wycinki i pielęgnacji drzew na obszarach objętych ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. 2015 poz. 1774), ustala postępowanie wolec nieruchomości objętych ochroną konserwatorską, stwierdza, że opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki jest celem publicznym.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2012 poz. 406), precyzuje działalność kulturalną, jako działalność polegającą na upowszechnianiu i ochronie kultury. Wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej tj.: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki, ośrodki badań i dokumentacji różnych dziedzin kultury. Określa, że mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działalności inicjatyw

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Mecenat ten sprawują również jednostki samorządu terytorialnego. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. 2014 poz. 1118), określa, że gminy mogą wspierać organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony zabytków.

Zasady ochrony zbiorów muzealnych, archiwalnych i bibliotecznych zostały zawarte w:

Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. 2012 poz. 987 z późn. zm.), która określa zasady funkcjonowania muzeów, cele jakie powinny spełniać muzea tj.: chronić dobra kultury, informować o wartościach i treściach zbiorów, upowszechniać wartości historii, nauki, kultury, kształtować wrażliwość poznawczą i estetyczną. Ustawa definiuje muzeum, jako jednostkę organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysków.

Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. 2012 poz. 642 z późn. zm.), która stwierdza, że zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego, zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki.

Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwaliach (t.j. Dz.U. 2015 poz. 1446), której przepisy regulują ochronę zasobów archiwalnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Program opieki nad zabytkami odnosi się do odpowiednich dokumentów strategicznych (programów, strategii, studiów), sporządzonych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Głównymi dokumentami wyznaczającymi cele polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na szczeblu krajowym są:

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017 (zwany dalej Krajowym programem). Stanowi najważniejszy dokument, który określa politykę państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego. Krajowy program jest dokumentem utworzonym na podstawie przepisu art. 84 i art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, został przyjęty Uchwałą NR 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Krajowy program stanowi program rozwoju w rozumieniu określonym w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz.U. 2014 poz. 1649). Uwzględnia on odniesienia do innych strategii zintegrowanych i kluczowych dokumentów planistycznych państwa oraz Unii Europejskiej. Za realizację Krajowego programu odpowiada minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania te wykonuje Generalny Konserwator Zabytków oraz podległe mu jednostki wyspecjalizowane.

Głównym celem zawartym w Krajowym programie jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Do realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Dla realizacji poszczególnych celów szczegółowych wyznaczono odpowiednie kierunki działania.

Cel szczegółowy 1: Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce.

- kierunek działania 1
Porządkowanie rejestru zabytków ruchomych (księgi rejestru A i C).
- kierunek działania 2
Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego.
- kierunek działania 3
Wprowadzenie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych.
- kierunek działania 4
Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego.
- kierunek działania 5
Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków nieruchomych.
- kierunek działania 6
Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księga rejestru A i C).
- kierunek działania 7
Realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków.
- kierunek działania 1
Wzmocnienie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.
 - kierunek działania 2
Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.
 - kierunek działania 3
Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.
 - kierunek działania 4
Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.
- Cel szczegółowy 3: Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.
- kierunek działania 1
Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005.
 - kierunek działania 2
Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.
 - kierunek działania 3
Promocja zasobu dziedzictwa z pośrednictwem Internetu.
 - kierunek działania 4
Zwiększenie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Część rozwiązań na rzecz ochrony zabytków przewidziano w formie zadań wypracowanych w procesie wdrażania Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017 z perspektywą włączenia uzgodnionych rozwiązań do Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2018 – 2020. Uzupełnieniem Krajowego programu jest system dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich oraz prac budowlanych przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 została przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. oraz opracowanie stanowiące wydłużenie jej ważności czyli Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 przyjęte w 2005 r. jest dokumentem określającym zasady polityki kulturowej państwa. Zaprezentowana w sdokumencie perspektywa sytuuje kulturę i jej rozwój w ścisłym powiązaniu z rozwojem ekonomicznym, tworzy podstawy do traktowania kultury jako stymulatora rozwoju. Celem strategicznym ww. dokumentu jest zrównoważenie rozwoju kultury w regionach. W strategii zapisano również cele cząstkowe tj.:

- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury;
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury;
- poprawa warunków działalności artystycznej;
- efektywna promocja twórczości;
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” jest dokumentem opracowanym w celu wdrożenia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury. Jest on jednym z kilku programów, poświęcony jest działaniom podejmowanym w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski. Główną przesłanką do sformułowania Narodowego programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”, jest

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

uznanie zasobów dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechnienia kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców. Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” wyznacza strategiczne cele państwa w zakresie ochrony zabytków, w pierwszej kolejności są one następujące:

- przygotowanie skutecznego systemu prawnego – finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenie uznawalności konserwatorów przez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

Na szczeblu województwa podkarpackiego i powiatu przeworskiego opracowano następujące dokumenty:

Wojewódzki Program Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2014 – 2017 – został przyjęty uchwałą Nr XLII/846/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 stycznia 2014 r., jest kolejną aktualizacją Programu. Zawiera on ogólną charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego, materialnego i niematerialnego, jak również ocenę stanu dziedzictwa kulturowego województwa, analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń.

Założenia programowe w niniejszym programie zostały zaktualizowane w oparciu o dokonane analizy w zakresie: aktualnych tendencji dotyczących ochrony dziedzictwa, oceny zmian w stanie zachowania zabytków w stosunku do stanu sprzed czterech lat oraz kierunków rozwoju

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

polityki regionalnej Województwa Podkarpackiego. Większą uwagę zwrócono na obiekty najcenniejsze. Więcej uwagi poświęcono też działaniom skierowanym na wzmocnienie tożsamości regionalnej oraz zachowanie dziedzictwa świadczącego o historycznej wielokulturowości regionu. Wskazano następujące priorytety i kierunki działań:

Priorytet I Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Kierunek działań 1 – Rewaloryzacja i rewitalizacja układów urbanistycznych i ochrona układów ruralistycznych.

Kierunek działań 2 – Zachowanie tożsamości regionalnej i lokalnej oraz historycznej wielokulturowości regionu.

Kierunek działań 3 – Tworzenie parków kulturowych jako forma ochrony krajobrazu kulturowego.

Priorytet II Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym jako czynniki rozwoju społeczno – gospodarczego województwa.

Kierunek działań 1 – Ochrona obiektów zabytkowych o szczególnej wartości, wpisanych oraz predysponowanych do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO oraz Listę Pomników Historii.

Kierunek działań 2 – Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Kierunek działań 3 – Wzmocnienie poziomu ochrony zabytków przemysłu, techniki i sztuki inżynierskiej.

Kierunek działań 4 – Opieka nad zabytkami ruchomymi.

Kierunek działań 5 – Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Priorytet III Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości.

Kierunek działań 1 – Rozpoznawanie i dokumentowanie zasobu zabytków oraz przetwarzanie informacji o zabytkach.

Kierunek działań 2 – Działania szkoleniowe oraz promocja i edukacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu.

Kierunek działań 3 – Tematyczne szlaki turystyczne.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – przyjęty został uchwałą Nr XLVIII/522/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r. W odniesieniu do środowiska naturalnego i kulturowego przyjął on m. in. takie zasady zagospodarowania przestrzennego jak:

- zasada maksymalnej integracji działań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności walorów krajobrazowych, przyrody, ochrony bioróżnorodności przyrody i krajobrazu kulturowego w sferze badawczej, społeczno – gospodarczej i ekonomicznej oraz w wojewódzkich programach sektorowych, na obszarach transgranicznych i na obszarach stykowych z sąsiednimi województwami;
- przeznaczenie obszarów predysponowanych do ochrony przyrodniczej i krajobrazowej oraz obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe o różnym reżimie ochronnym, oparte o dokładne rozpoznanie zasobów, waloryzację terenu i określenie odporności środowiska na antropopresję;
- tworzenie spójnego systemu poprzez rozwój wielkoprzestrzennych obszarów ochrony środowiska naturalnego i kulturowego;
- promocja obszarów koncentracji walorów turystycznych, zespołów i obiektów turystycznych, zespołów i obiektów zabytkowych w celu ich gospodarczego wykorzystania;
- ograniczenie negatywnych skutków działania infrastruktury technicznej, społecznej i gospodarczej oraz różnych form aktywności społecznej i gospodarczej na środowisko naturalne i kulturowe;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej oraz utrzymanie ładu przestrzennego w obrębie dawnych układów urbanistycznych i obszarów proponowanych do ochrony krajobrazu kulturowego;
- łagodzenie konfliktów społecznych związanych z tworzeniem systemu prawnej ochrony środowiska naturalnego i ochrony kontekstu przestrzennego cennych obiektów i zespołów kultury materialnej.

W Programie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego zawarto cele polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do środowiska naturalnego i kulturowego, obejmują one min.:

- utrzymanie ciągłości kulturowej, zachowanie i ochrona unikatowych wartości kulturowych regionu w celu zaspokojenia potrzeb ludności regionu i jego elementu atrakcyjności turystycznej;
- aktywną i kompleksową ochronę i wykorzystanie przestrzeni atrakcyjnej turystycznie, zintegrowanie ochrony walorów krajobrazowych oraz wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego i kultury materialnej i niematerialnej.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego – Podkarpackie 2020 – przyjęta została Uchwałą Nr XXXII /697/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 sierpnia 2013 r.

Wizja rozwoju przedstawiona w Strategii, zakłada że w 2020 r. Województwo Podkarpackie będzie obszarem zrównoważonego rozwoju gospodarczego, wykorzystującym wewnętrzne potencjały oraz transgraniczne położenie, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców. Procesy te mają być oparte o poprawę dostępności komunikacyjnej oraz o wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań technologicznych, produktowych, organizacyjnych i dzięki inwestycjom zewnętrznym.

Jako cel główny Strategii przewidziano efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno – gospodarczego. Sprecyzowano przy tym cele strategiczne:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- CEL 1. Rozwijanie przewag regionu w oparciu o kreatywne specjalizacje jako przejaw budowania konkurencyjności krajowej i międzynarodowej.
- CEL 2. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego jako czynników: innowacyjności regionu oraz poprawy poziomu życia mieszkańców.
- CEL 3. Podniesienie dostępności oraz poprawa spójności funkcyjno – przestrzennej jako element budowania potencjału rozwojowego regionu.
- CEL 4. Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów z poszanowaniem środowiska naturalnego sposobem na zapewnienie bezpieczeństwa i dobrych warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa.

W zakresie kultury i dziedzictwa kulturowego przewidziano jako cel: rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu.

Dla realizacji tego celu wyznaczono kierunki działań:

- tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej;
- wzmocnienie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych;
- ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu.

Program Rozwoju Kultury W Województwie Podkarpackim na lata 2010 –

2020 – przyjęty uchwałą Nr XVI/876/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 20 kwietnia 2010 r. Niniejsze opracowanie jest ujęciem kultury regionu od wybranych dokumentów programowych określających długoterminowe kierunki działania, poprzez analizę stanu kultury w chwili obecnej, aż do wyznaczenia celów strategicznych rozwoju kultury w najbliższej dekadzie. Biorąc pod uwagę dziesięcioletnią perspektywę programowania opracowano następujące cele strategiczne programu rozwoju kultury w Województwie Podkarpackim:

- ochrona dziedzictwa kulturowego;
- edukacja kulturalna;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- wsparcie dla społecznego ruchu kulturalnego;
- nowoczesne technologie w kulturze;
- dostosowanie istniejącej infrastruktury kulturalnej do obowiązujących standardów i trendów światowych
- promocja województwa poprzez kulturę w kraju i poza jego granicami
- zwiększenie uczestnictwa w kulturze poprzez zinstytucjonalizowane formy aktywizacji różnych środowisk

Ich realizacja ma szansę usankcjonować znaczenie dziedzictwa kulturowego dla przyszłości regionu.

Strategia rozwoju powiatu przeworskiego na lata 2014 – 2020 została przyjęta Uchwałą Nr II/13/14 Rady Powiatu Przeworskiego z dnia 18 grudnia 2014 r. Dokument ten zauważa dla atrakcyjności turystycznej powiatu potencjał zabytków (zespołów dworskich i pałacowych, obiektów architektury sakralnej), kolei wąskotorowej Przeworsk – Dynów, wraz z atrakcjami towarzyszącymi, tras i szlaków turystycznych w połączeniu z walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Cele realizowane w ramach osi priorytetowej 3 – Wykorzystanie i wzmocnienie potencjału turystycznego obejmują działania w zakresie rozwoju infrastruktury ruchu turystycznego (w tym agroturystyki), wyznaczania szlaków turystycznych i turystyczno – sportowych, poprawy stanu dziedzictwa kulturowego, w tym rewaloryzacji obiektów zabytkowych oraz promocji oferty turystycznej powiatu.

Cel strategiczny 3.1. – Rozwój sieci szlaków turystycznych i turystyczno – sportowych. Zakłada działania w zakresie wyznaczania szlaków turystycznych łączących obiekty dziedzictwa kulturowego z walorami krajobrazowymi oraz szlaków turystyczno – sportowych, wykorzystujących zróżnicowane ukształtowanie terenu powiatu walory przyrodnicze. Działania te wiążą się z budową infrastruktury i oznakowaniem szlaków.

Cel strategiczny 3.2. – Ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego. Zakłada inwestycje polegające na rewaloryzacji pałaców, dworów oraz innych obiektów zabytkowych. Zasoby dziedzictwa kulturowego są jednym z ważniejszych potencjałów powiatu generujących ruch turystyczny. Rewaloryzacja obiektów zabytkowych jest niezbędna nie

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

tylko ze względu na ich wartość historyczną, ale także ze względu na znaczenie tych obiektów dla oferty turystycznej powiatu.

Cel strategiczny 3.3. – Kształtowanie przestrzeni miejskiej i wiejskiej, umożliwiającej rozwój turystyki, w tym agroturystyki. Zakłada rewitalizację centrów miejskich Kańczugi, Przeworska i Sieniawy oraz pracę nad jakością i estetyką otoczenia w ośrodkach wiejskich. Zakłada najpełniejsze wykorzystanie walorów środowiskowych powiatu, w tym zasobów wód geotermalnych w celu rozwoju turystyki.

Cel strategiczny 3.4. – Rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej, w tym gospodarstw agroturystycznych. Zakłada tworzenie dogodnych warunków do rozwoju działalności turystycznej oraz promocji turystycznej, samorządy powiatu przeworskiego stymulować będą rozwój bazy noclegowej i gastronomicznej, w tym agroturystycznej. Zakłada się realizację działań wspierających mieszkańców z terenów wiejskich w uruchomieniu działalności agroturystycznej.

Cel strategiczny 3.5. – promocja oferty turystycznej powiatu. Zakłada uruchomienie lokalnej agencji turystycznej, jak również wykorzystanie istniejących instytucji informacji turystycznej w celu promowania oferty turystycznej powiatu.

W kluczowych projektach realizujących cele strategiczne powiatu umieszczono modernizację zabytkowej linii kolei wąskotorowej Przeworsk – Dynów wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Celem tego projektu jest poprawa istniejących powiązań komunikacyjnych regionu, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu przez realizację projektu ukierunkowanego na zwiększenie bezpieczeństwa ruchu kolejowego oraz jakości i efektywności przewozów kolejowych, poprawa warunków działalności gospodarczej, wzrost znaczenia kultury i turystyki, jako czynnika stymulującego rozwój społeczno – gospodarczy, wydłużenie sezonu turystycznego, wyrównanie zapóźnień dotyczących infrastruktury przy zabytkach przez rewitalizację i zachowanie dziedzictwa kulturowego. Planowane efekty to odbudowa linii kolejowej Przeworsk – Dynów na długości 52324 mb, remont obiektów inżynierskich – a) mosty 27 szt., przepusty 102 szt., wiadukty 8 szt., tunel długości 602 mb 1 szt., remont budynków stacyjnych 4 szt., remont budynków parowozowni 2 szt.,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

remont budynków magazynowych. Projekt realizowany będzie na obszarze: Gminy Miejskiej Przeworsk, Gminy Przeworsk, Miasta i Gminy Kańczuga, Gminy Jawornik Polski, Gminy Hyżne, Gminy Dynów, Miasta Dynów. Planowany termin realizacji to lata 2014 – 2018.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny program opieki nad zabytkami zgodny jest z dokumentami gminnymi: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Kańczuga, Miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Miasta i Gminy Kańczuga – przyjęte zostało Uchwałą NR V/34/2000 Rady Miejskiej w Kańczudze w dniu 27 października 2000 r. Opracowanie to stanowi dokument planistyczny wyznaczający politykę rozwoju przestrzennego Miasta i Gminy Kańczuga.

Dokument ten wyznacza kierunki polityki przestrzennej min. w zakresie ochrony zasobów kultury materialnej, krajobrazu i stanowisk archeologicznych. W zakresie ochrony zasobów kultury materialnej:

- A) Dla Miasta i Gminy Kańczuga określono strefę ochrony konserwatorskiej „A”, obejmującą obiekty i zespoły kultury materialnej, występujące na terenie gminy i umieszczone w spisie zabytków. W obszarze tej strefy obowiązuje zasada realizacji inwestycji i prac remontowych zgodnie z zaleceniami konserwatora zabytków.
- B) Dla Miasta i Gminy Kańczuga określono strefę ochrony układu urbanistycznego „B”. Strefa „B” obejmuje tereny zabytkowej zabudowy wiejskiej i towarzyszącej jej zabudowy uzupełniającej. W obszarze strefy „B” wymagana realizacja obiektów dostosowanych formą, kubaturą oraz wykorzystaniem materiałów budowlanych do zachowanych obiektów zabytkowych. Wysokość budynków

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

nieprzekraczająca II kondygnacji, w tym poddasze użytkowe, a w terenach zabudowy realizowanych na spadkach terenu zachowanie wysokości obiektów do 9 m, licząc od poziomu terenu do szczytu dachu, dach dwuspadowy lub wielospadowy o kącie nachylenia powyżej 27 stopni, elementy wykończenia z użyciem drewna.

- C) W celu zachowania szczególnych walorów krajobrazowych gminy w jej obszarze wprowadzono strefę ochrony krajobrazu „K”. Obejmuje ona tereny sołectwa Bóbrka Kańczucka od terenów zabudowy mieszkalnej do granic administracyjnych gminy, sołectwo Wola Rzeplińska, cmentarze zabytkowe i tereny bezpośrednio sąsiadujące z zespołami pałacowo – parkowymi i chronionymi zespołami i obiektami sakralnymi, kapliczki przydrożne oraz tereny położone w sąsiedztwie terenów parkowych i leśnych. W obszarze strefy „K” wymagana jest realizacja obiektów kubaturowych jak określono w warunkach zabudowy dla strefy „B” oraz ich sytuowanie w obszarach zwartej zabudowy. Realizacja zabudowy rozproszonej i związanej z obsługą terenów rolnych wymaga ograniczenia ekspozycji obiektu i sytuowania go poniżej wzniesień terenowych w zespołach zieleni śródpolnej.
- D) W obszarze gminy wyodrębniono tereny o szczególnych predyspozycjach do zagospodarowania ich jako punkty widokowe z wskazaniem kierunku ekspozycji. Punkty widokowe określono w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej nr 881, przy drodze powiatowej nr 33135 oraz w miejscach o szczególnej ekspozycji.

W zakresie dotyczącym ochrony zasobów kultury materialnej w mieście Kańczuga postanowiono w obszarze miasta Kańczugi wprowadzić zasady ochrony konserwatorskiej określone w Studium Ochrony Wartości Kulturowych Miasta Kańczuga:

1. Strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmującą centrum historyczne miasta, granice lokacyjne miasta; podlegającego restauracji i rekonstrukcji z ustaleniami dotyczącymi działalności w tej strefie: Zachowanie narysu rynku i przebiegu ulic, uzupełnienie zabudowy pierzei zachodniej, korekta zabudowy pierzei zachodniej w tym uzupełnienie zabudowy w narożu południowym, przebudowa i przeprojektowanie elewacji domu handlowego z rozbudową do linii

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

zabudowy pierzei, uczytelnienie podziałów własnościowych wewnątrz bloków oraz ich tylnich granic, korekta zieleni na rynku, tj. likwidacja zieleni wysokiej, rygor utrzymania gabarytu nowej zabudowy do dwóch kondygnacji.

2. Strefę „B” ochrony zachowanych elementów układu przestrzennego miasta Kańczugi obejmująca:
 - teren zabudowy wzdłuż ul. św. Barbary (granica strefy na zapleczu parcel po północnej stronie ulicy i tyłach zabudowy przy ul. Sawickiego od strony południowej), z ustaleniami dotyczącymi: zachowania przebiegu ulic i parcelacji terenu wzdłuż tych ulic, zachowania historycznej zabudowy, ograniczenie wysokości zabudowy do jednej kondygnacji z ewentualnym poddaszem użytkowym w partii dachu, likwidacji garaży przy ul. Sawickiego i wprowadzenie w tym miejscu zabudowy pierzei ulicy
 - tereny przedmiejskie wzdłuż historycznych traktów komunikacyjnych ulic: Mickiewicza, Węgierskiej, Wolności i obrzeża miasta na południe od ul. Słowackiego, przy ul. Piłsudskiego, po wschodniej i północnej stronie ul. Szkolnej oraz wzdłuż ul. Zakościelnej, z ustaleniami dotyczącymi: utrzymania zabudowy z przełomu XIX i XX w., dostosowania nowej zabudowy do otoczenia.
3. Strefę „K” ochrony krajobrazu, obejmującą tereny otaczające miasto od strony południowej i wschodniej, wzdłuż dawnego koryta Młynówki oraz dwa cmentarze parafialne, z ustaleniami dotyczącymi: zachowania i uczytelnienia istniejących odcinków Młynówki, włączenie tego obszaru w funkcję rekreacyjną w połączeniu z terenem parku.
4. Strefę „E” ekspozycji sylwety miasta, określoną w miejscu skrzyżowania ulic Piłsudskiego i Zielonej oraz od strony północno – wschodniej, w celu wyeksponowania wież kościoła i cerkwi z ustaleniami dotyczącymi: obowiązku uzgadniania lokalizacji nowych obiektów kubaturowych z konserwatorem zabytków, przy ich realizacji w strefie „E”.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

5. Strefę „H” nieistniejącego zainwestowania historycznego obejmującą teren dawnego folwarku, położonego na południe od centrum miasta z ustaleniami dotyczącymi: utrzymania zachowanych elementów założenia (dwóch budynków).

W zakresie warunków ochrony zespołów zabytkowych wymagających przekształceń i rehabilitacji. Wskazano zespoły zabytkowe wymagające przekształceń i rehabilitacji :zespół pałacowo - parkowy w Sieteszy, Krzeczowicach, Łopuszce Wielkiej i Pantalowicach oraz rynek miasta Kańczuga z otaczającą go zabudową.

W zakresie warunków ochrony stanowisk archeologicznych studium oznaczyło tereny określone jako stanowiska archeologiczne. W obszarze oznaczonych stanowisk archeologicznych oraz w bezpośrednim ich sąsiedztwie wszelka działalność inwestycyjna wymaga uprzedniego zgłoszenia do wojewódzkiego konserwatora zabytków. W przypadku zaobserwowania znaleziska archeologicznego fakt ten należy zgłosić bezzwłocznie do konserwatora zabytków oraz urzędu miasta i gminy. Ochroną objęto teren założenia grodziska „Zamczysko”, „Sietesak” w Chodakówce o powierzchni ok. 6 ha. W terenie otaczającym grodzisko utrzymano granicę rolno – leśną nie dopuszczając do przypadkowych zakrzewień.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Mieście i Gminie Kańczuga

Na obszarze Miasta i Gminy Kańczuga obowiązuje czternaście miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2012 r., poz. 647 z późn. zm.) w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego powstały na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) oraz art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. z 2012 r., poz. 647 z późn. zm.):

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Nr 4/08 PANTALOWICE w Gminie Kańczuga przyjęty Uchwałą Nr XXI/237/2013 Rady Miejskiej w Kańczudze z dnia 6 lutego 2013 r. Dokument ten w przepisach szczegółowych ustala jedynie zasady w zakresie ochrony środowiska.

Miejscowy plan zagospodarowanie przestrzennego Nr 5/08 SIETESZ – NIŻATYCE w Gminie Kańczuga przyjęty Uchwałą Nr XIV/172/2012 Rady Miejskiej w Kańczudze z dnia 18 maja 2012 r. Dokument ten w przepisach szczegółowych ustala zasady w zakresie ochrony środowiska kulturowego: nakazuje ochronę konserwatorską terenów o udokumentowanych wartościach kulturowych, tj. stanowisk archeologicznych, występujących w obszarach oznaczonych symbolem R1 – R4, jak oznaczono na rysunku planu.

Dwanaście z tych dokumentów powstało na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz art. 26 ustawy dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. Jedynie Dwa z tych planów odnosi się do ochrony zabytków:

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu przedszkola wiejskiego we wsi Sietesz przyjęty Uchwałą Nr IV/39/96 Rady Miejskiej w Kańczudze z dnia 28 listopada 1996 r. Dokument wzmiankuje, iż budynek starej szkoły murowany w 1885 r. umieszczony w spisie zabytków, podlega ochronie konserwatorskiej. Projekt remontu i przystosowania na cele przedszkola wymaga uzgodnień z Państwową Służbą Ochrony Zabytków w Przemysłu.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Nr 1/01 „Budownictwo jednorodzinne i zagrodowe Łopuszka Mała”, Nr 2/01 „Cmentarz komunalny Łopuszka Mała”, Nr 3/01 „Zbiornik retencyjny Łopuszka Mała” przyjęty Uchwałą Nr IV/38/02 Rady Miejskiej w Kańczudze dnia 23 sierpnia 2002 r. Dokument posiada zapis, że przy zagospodarowaniu terenów objętych planem Nr 3/01 uwzględniono warunki wynikające

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

z przepisów szczegółowych dotyczących dóbr kultury z uwagi na przebieg trasy kolejki wąskotorowej, objętej ochroną konserwatorską.

Strategia rozwoju Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2016 – 2022 powstała

z konieczności aktualizacji zapisów Strategii z 2008 r. Nadrzędnym celem Strategii jest zapewnienie Mieście i Gminie Kańczuga partnerskiej i konkurencyjnej pozycji przy wykorzystaniu jej mocnych stron oraz szans wynikających z geograficznego położenia, potencjału demograficznego, tradycji, walorów środowiskowych oraz uwarunkowań historycznych i kulturowych. Jako misję Miasta i Gminy Kańczuga uznano tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju stref: gospodarczej, społecznej, infrastrukturalnej oraz środowiskowej, w sposób efektywny, służący mieszkańcom, z poszanowaniem lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych. Wizja rozwoju Miasta i Gminy Kańczuga przewiduje iż w przyszłości będzie aktywnym lokalnym ośrodkiem gospodarczo – kulturalnym, wychodzącym naprzeciw oczekiwaniom lokalnej społeczności, inwestorów, turystów oraz bezpiecznym i ekologicznym miejscem do życia i rozwoju mieszkańców. Za jeden z kluczowych elementów rozwoju uznano kompleksową rewitalizację obszarów zdegradowanych, obejmujących strefy: społeczną gospodarczą, przestrzenną, środowiskową i kulturową. Zaplanowane do realizacji zadania rewitalizacyjne zostały zawarte w Strategii odnowy Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2008 – 2015 tj.: rewitalizacja rynku w Kańczudze, rewitalizacja parku miejskiego w Kańczudze, rewitalizacja komunalnego zabytkowego parku w Krzeczowicach z budową ścieżki przyrodniczej przy pomnikach przyrody. Powyższe zadania zostały częściowo zrealizowane. Samorząd Miasta i Gminy Kańczuga planuje kontynuację działań rewitalizacyjnych.

Za główne obszary strategiczne dla Miasta i Gminy Kańczuga uznano: gospodarkę i rolnictwo, turystykę i rekreację, infrastrukturę techniczną, kapitał społeczny. W obszarze turystyki i rekreacji z a cel strategiczny uznano: Wzrost konkurencyjności Miasta i Gminy Kańczuga w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe i potencjał przyrodniczo – turystyczny. Wyznaczono następujące cele operacyjne i zadania:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Cel operacyjny 1

Rozwój oferty turystycznej dla mieszkańców i turystów. W jego ramach przewidziano następujące zadania:

- przygotowanie spójnej oferty turystycznej dla Miasta i Gminy Kańczuga,
- tworzenie nowych produktów turystycznych.

Cel operacyjny 2

Rozbudowa infrastruktury rekreacyjno – turystycznej. W jego ramach przewidziano następujące zadania:

- budowa tras rowerowych i ścieżek spacerowych,
- tworzenie punktów widokowych,
- rozbudowa infrastruktury noclegowej,
- budowa boisk i hal sportowych,
- spływ kajakowy Siedleczka – Krzczowice,
- modernizacja stadionu w Kańczudze, budowa nowej bieżni, modernizacja trybun,
- budowa parków rozrywki, placów zabaw dla dzieci,
- rewitalizacja parku miejskiego w Kańczudze,
- rewitalizacja komunalnego parku zabytkowego w Krzczowicach z budową ścieżki przyrodniczej przy pomnikach przyrody.

Cel operacyjny 3

Promocja i rozwój atrakcji turystycznych gminy. W jego ramach przewidziano następujące zadania:

- promocja najbardziej charakterystycznych atrakcji turystycznych,
- promocja turystyki sakralnej.

Plan odnowy miejscowości Bóbrka Kańczucka na lata 2010 – 2016.

W analizie zasobów wzięto pod uwagę m.in. zasoby środowiska kulturowego w tym: walory architektury wiejskiej i osobliwości kulturowe, walory zagospodarowania przestrzennego; zabytki oraz zasoby dziedzictwa religijnego i historycznego miejscowości, w tym: miejsca osoby i przedmioty kultu, święta, odpusty, pielgrzymki, tradycje, obrzędy, gwarę, legendy, podania, fakty historyczne, ważne postacie historyczne, specyficzne nazwy.

Przedstawiono do realizacji następujące zadania:

1. Remont infrastruktury drogowej – dróg gminnych oraz rozbudowa oświetlenia ulicznego;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

2. Adaptacja budynku na Centrum Informacji Turystycznej;
3. Modernizacja placów zabaw i boisk.

Realizacja projektu ma na celu pobudzenie aktywności regionu w kierunku promowania i podejmowania działań związanych z turystyką. Nowopowstałe Centrum Informacji Turystycznej ma być zapleczem dla przyszłych działań podejmowanych przez władze gminy oraz lokalną społeczność, mających na celu promowanie walorów, zasobów przyrodniczych i kulturowych. Rezultaty osiągnięte w wyniku realizacji projektu wpisują się w cele Lokalnej Strategii Rozwoju z zakresu „odnowa i rozwój wsi” tj.: waloryzacja lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych, rozwój infrastruktury turystycznej, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, wzrost aktywności i integracji społecznej, zwiększenie ilości instytucji i organizacji, wydarzeń kulturalnych oraz rozwój oferty spędzania wolnego czasu.

Plan odnowy miejscowości Łopuszka Mała na lata 2010 – 2016 W analizie zasobów wzięto pod uwagę m.in. zasoby środowiska kulturowego w tym: walory architektury wiejskiej i osobliwości kulturowe, walory zagospodarowania przestrzennego; zabytki oraz zasoby dziedzictwa religijnego i historycznego miejscowości, w tym: miejsca osoby i przedmioty kultu, święta, odpusty, pielgrzymki, tradycje, obrzędy, gwarę, legendy, podania, fakty historyczne, ważne postacie historyczne, specyficzne nazwy. Zaplanowano do realizacji następujące zadania:

1. Remont infrastruktury drogowej – dróg gminnych oraz rozbudowa oświetlenia ulicznego;
2. Remont budynku Domu Ludowego;
3. Modernizacja placów zabaw i boisk;
4. Rozbudowa infrastruktury wokół zbiornika wodnego

Plan jako istotę tych zadań wskazuje na pobudzenie aktywności środowisk lokalnych oraz stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju i promocji wartości związanych z miejscową specyfiką społeczną i kulturową. Zakładane cele Planu przewidują wzrost znaczenia wsi jako lokalnego ośrodka rozwoju kultury, edukacji, sportu i rekreacji.

Plan odnowy miejscowości Sietesz na lata 2010 – 2016 W analizie zasobów wzięto pod uwagę m.in. zasoby środowiska kulturowego w tym: walory architektury wiejskiej i osobliwości kulturowe, walory zagospodarowania

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

przestrzennego; zabytki oraz zasoby dziedzictwa religijnego i historycznego miejscowości, w tym: miejsca osoby i przedmioty kultu, święta, odpusty, pielgrzymki, tradycje, obrzędy, gwarę, legendy, podania, fakty historyczne, ważne postacie historyczne, specyficzne nazwy.

1. Remont infrastruktury drogowej – dróg gminnych oraz rozbudowa oświetlenia ulicznego;
2. Remont budynku Domu Ludowego;
3. Modernizacja placów zabaw i boisk;
4. Odnowa kościoła pw. św. Antoniego Padewskiego.

Odnosnie zadania polegającego na odnowie kościoła pw. św. Antoniego Padewskiego na lata 2010 – 2011 przewidziano remont i wymianę pokrycia dachowego, remont i odnowienie krokwi, obróbek dachowych oraz kominów kościoła.

Plan jako istotę przedstawionych w nim zadań wskazuje na aktywność środowisk lokalnych na rzecz rozwoju i promocji miejscowości.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

Miasta i Gmina Kańczuga usytuowana są w środkowo - wschodniej części województwa podkarpackiego, w powiecie przeworskim . W latach 1975 – 1998 należały należała do województwa przemyskiego. Sąsiaduje z gminami Dubiecko (od południa), Gać (od północy), Jawornik Polski (od zachodu), Markowa (od zachodu), Pruchnik (od wschodu), Przeworsk (od północy), Zarzecze (od wschodu). W skład gminy wchodzi miasto Kańczuga i miejscowości: Bóbrka Kańczucka, Chodakówka, Krzczowice, Lipnik, Łopuszka Mała, Łopuszka Wielka, Medynia Kańczucka, Niżatyce, Pantalowice, Rączyna, Siedleczka, Sietesz, Wola Rzeplińska, Żuklin. Miasta i Gmina Kańczuga leżą w makroregionie Kotliny Sandomierskiej, w mezoregionie Podgórze Rzeszowskiego oraz w makroregionie Pogórze Środkowobeskidzkiego w mezoregionie Pogórze Dynowskiego. Obszar gminy jest pofałdowany. Wzniesienia na południu mają wysokość do 380 m n.p.m., na północy sięgają 200 m n.p.m. Krajobraz urozmaicony jest dolinami rzeki Mlecзки oraz jej

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

dopływów. W gminie znajduje się rezerwat „Husówka” utworzony w celu zachowania naturalnego stanowiska kłokoczki południowej wraz z cennym 150 letnim drzewostanem modrzewiowym.

Centrum administracyjnym, usługowym i przemysłowym dla miejscowości wchodzących w skład gminy jest miasto Kańczuga. Również nie wielka odległość dzieli mieszkańców gminy od takich miast jak Przeworsk (12 km), Łańcut (18 km) oraz Rzeszów (34 km) i Przemyśl (42 km). W pobliżu przebiegają drogi o znaczeniu krajowym i międzynarodowym DK4, E40. W pobliskim Przeworsku znajduje się ważny węzeł kolejowy (umożliwia połączenia kolejowe ze Szczecinem, Wrocławiem, Katowicami, Krakowem, Rzeszowem, Przemyślem, Kijowem, Lublinem i Bełżcem), przez teren gminy przebiega kolej wąskotorowa.

Gmina posiada 9314 mieszkańców, miasto Kańczuga 3237 mieszkańców. Sołectwami o największej liczbie mieszkańców są Sietesz i Łopuszka Wielka. Najmniej mieszkańców jest w Woli Rzeplińskiej i Chodakówce. Powierzchniowo największymi miejscowościami są Sietesz i Łopuszka Wielka. Najmniejszą powierzchnię ma miejscowość Wola Rzeplińska.

Kańczuga jest gminą rolniczo – przemysłową. Działalność rolnicza prowadzona jest głównie w niewielkich gospodarstwach indywidualnych. Użytki rolne stanowią 73% powierzchni gminy, leśne 14%, osiedlowe 4% i pozostałe grunty 9%. Do największych podmiotów gospodarczych w gminie należą: Axtone S.A. (produkcja urządzeń amortyzujących), Marma Polskie Folie (produkcja folii ogrodniczej, budowlanej, przemysłowej), SKS Pipes Kańczuga Sp. z o.o. (produkcja rur z tworzyw sztucznych), Bonus S.C. (produkcja pieczywa i bakalii).

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

Tereny Miasta i Gminy Kańczuga zamieszkane są od czasów prehistorycznych przez okres wczesnego średniowiecza i średniowiecze. Tereny te jedynie w okresie wędrówek ludów (IV – V w. po Chr.) uległy wyludnieniu (jednak nie zupełnie, o czym świadczą znaleziska archeologiczne). Od VI w. po Chr. ziemie te zamieszkiwane były przez Słowian. Znaleziska z X i XI w. po Chr. pozwalają określić iż tereny te zamieszkane były przez

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

zachodniosłowiańskie plemię Lędzian (od nazwy plemienia Lędzian pochodzą określenia Polaków u naszych sąsiadów: ruskie – Ljach, węgierskie – Lengyel, litewskie - Lenkas)¹.

Ziemie te przez pewien okres były pod wpływami ruskimi (stanowiły tzw. Ruś Czerwoną, będącą częścią Księstwa Halicko - Włodzimierskiego), były również terenem rywalizacji polsko – węgierskiej. W 1338 r. bezpotomny Bolesław Jerzy II, książę halicki uznał Króla Polski Kazimierza Wielkiego za dziedzica Rusi. W 1346 r. w tytułaturze Kazimierza Wielkiego pojawił się człon: pan i dziedzic Rusi². Po śmierci Kazimierza Wielkiego Król Ludwik Węgierski przyłączył Ruś Czerwoną do Węgier. Konflikt polsko – węgiersko – litewski o przynależność państwową ziem Księstwa Halicko – Włodzimierskiego zakończyło małżeństwo Króla Polski Jadwigi Andegaweńskiej z Wielkim Księciem Litewskim Władysławem Jagiełłą. Jadwiga jako Król Polski i spadkobierca Ludwika Andegaweńskiego w 1387 r. ogłosiła akt przyłączenia Rusi Halicko – Włodzimierskiej do Korony³.

W XIV w., kiedy ziemie południowo – wschodnie powróciły do Polski, rozpoczęły się intensywne procesy zasiedlania i zagospodarowania tych obszarów. Napływali tu osadnicy z innych części Polski, jak również z krajów ościennych. **Kańczuga** powstała najprawdopodobniej między rokiem 1340 a 1380. Początkowo była jedynie niewielką osadą. Jako miasto zaczęła funkcjonować dopiero za panowania Króla Władysława Jagiełły⁴. Założycielem Kańczugi był Otton Pilecki starosta ruski, sandomierski, wojewoda sandomierski, generał – starosta wielkopolski, ojciec Królowej Polski Elżbiety Granowskiej. Właścicielami Kańczugi ród Pileckich pozostał do połowy XVI w. Nie zachował się niestety dokument, na mocy którego Kańczuga stała się miastem⁵. W 1498 r. miasto dotknięte zostało niszczycielskim najazdem tatarskim. Po nim nastąpiła seria kolejnych najazdów, które katastrofalnie odcisnęły się na południowych i wschodnich ziemiach Polski. Z upadku, po napadach tatarskich starał się podnieść Kańczugę Mikołaj Pilecki wojewoda

¹ W. Blejar, *Pradzieje i wczesne średniowiecze na terenie Miasta i Gminy Kańczuga*, [w:] *Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe*, pod red. J.J. Fafary, Rzeszów 2006, s. 28.

² J. Wyzumski, *Historia Polski do roku 1505*, Warszawa 1988, s. 162 – 165.

³ *Ibidem*, s. 193 – 195.

⁴ Ks. Jan Kudła, *Historia Miasteczka Kańczugi pisana 1889 r.*, Rzeszów 2009, s. 37.

⁵ *Ibidem*, s. 39.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

bełski. W 1523 r. nadał on miastu przywilej, na mocy którego Kańczuga otrzymała 40 łanów frankońskich, z których 2 przeznaczono dla plebana, 4 na pastwiska, resztę rozdzielono pomiędzy mieszczan, miasto przeniesione zostało na prawo magdeburskie, ustanowiono 2 jarmarki doroczne na Zielone Świątki i św. Michała oraz targi tygodniowe w sobotę. Mieszczanie zostali uwolnieni od robót polnych na rzecz dworu i od podatku powozowego. Z inicjatywy Mikołaj Pileckiego postanowiono otoczyć miasto wałami. Nastąpiło to ok. 1530 r. Opasujące miasto wały z zewnątrz otoczone były fosą. Do miasta prowadziły 4 bramy⁶.

Po Pileckich nowymi właścicielami zostali Odrowążowie następnie Kostkowie i Ostrogscy⁷. W tym czasie Kańczuga doświadczyła kolejnych najazdów, tym razem węgierskich, kozackich i szwedzkich. Około 1613 r. nowymi właścicielami miasta zostali Lubomirscy. Ich własnością było ono do roku 1720. Mimo, że Lubomirscy nie nadali miastu tak obszernych przywilejów jak poprzednicy, to dbali o Kańczugę i przyległości równie dobrze. Po pożarze miasta w 1630 r. uwolniono rzemieślników od podatków na 3 lata. Aleksander Michał Lubomirski uzyskał od hetmanów Jerzego Lubomirskiego, Jana Sobieskiego i Jerzego Wiśniowieckiego uniwersały zakazujące przemarszu wojsk przez Kańczugę⁸. W 1624 r. nastąpił katastrofalny w skutkach napad Tatarów pod wodzą Kantymira Murzy. Tatarzy splądrowali Kańczugę i okolice. Kolejny najazd Tatarów i Kozaków pod wodzą Chmielnickiego nastąpił w 1634 r. Jeden z najbardziej dotkliwych najazdów tureckich na Polskę miał miejsce w 1672 r. Padła wtedy twierdza Kamieniec, a 29 września Turcy stanęli pod Lwowem. Początkiem października Jarosław, Przeworsk i okolice Kańczugi padły łupem czambułów tatarskich, rozpuszczonych pod Lwowem. Po tych wydarzeniach miasto zaczęło podupadać. Dodatkowo pojawili się w nim Żydzi, którzy w tym okresie przejęli handel i propinację. Mimo zabiegów ostatnich właścicieli Kańczugi z rodu Lubomirskich nie udało się ustrzec ludności klucza kańczuckiego od ździerstw żydowskich lichwiarzy i arendarzy karczem.

Kolejnymi właścicielami Kańczugi byli Sanguszkowie. W rękach tego rodu miasto znajdowało się do rozbiorów (Kańczuga przynależność państwowa

⁶ *Ibidem*, s. 41, 43, 44, 46.

⁷ *Ibidem*, s. 47.

⁸ *Ibidem*, s. 50.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

zmieniła w 1772 r.). W tym czasie zaczęło się ono po woli podnosić z upadku. W 1738 r. Paweł Sanguszko nadał miastu przywilej. Nie miał on jednak takiego znaczenia, jak te nadane przez poprzednich właścicieli. Za czasów Sanguszków zaczął się rozpadać klucz kańczucki. W 1793 r. Anna Sanguszkowa sprzedała nie podzielone jeszcze dobra Karolowi Szydłowskiemu. W 1798 r. Jan i Barbara Klinga odkupili Chodakówkę i Sietesz. Kańczuga do wykupu jej przez Józefa Kellermana w 1812 r. była własnością barona Sweerlsa⁹.

W rękach rodziny Kellermanów Kańczuga pozostała do 1939 r. W tym okresie nastąpił wolny ale stabilny rozwój miasta. Od drugiej połowy XIX w. miasto notowało stały wzrost liczby ludności. Około 1865 r. przystąpiono do budowy ratusza, a w 1878 r. dokonano jego rozbudowy. Pewne ożywienie gospodarcze nastąpiło w mieście, kiedy zrealizowano w 1895 r. budowę drogi z Przeworska przez Jawornik, Duklę na Węgry, a także po uruchomieniu kolei wąskotorowej z Przeworska do Dynowa. W 1873 r. miasto uzyskało zezwolenie na targ tygodniowy, specjalizując się w sprzedaży bydła. Pod koniec XIX w. w Kańczudze odbywały się 3 Jarmarki roczne – w Zielone Świątki, św. Barbary i 30 września. Okres I wojny światowej nie przeszedł bez echa dla mieszkańców Kańczugi i najbliższej okolicy. Wielu mieszkańców walczyło w szeregach armii austriackiej, młodzi ludzie wstępowali do oddziałów strzeleckich. W Odrodzonej Polsce sytuacja Kańczugi nie należała do najłatwiejszych. Spowodowane to było zaniedbaniami władz zaborczych niemal w każdej dziedzinie. Pewne ożywienie wносиły jarmarki na bydło i konie, które odbywały się 3 razy w roku i które ściągały hodowców i handlarzy z całej południowo – wschodniej Polski. Dopiero objęcie Kańczugi planami COP-u dawało miastu możliwości pozyskania inwestycji. Rozwój miasta w dziedzinie kultury spoczywał instytucjach szkoły, kościoła, ochronki, biblioteki oraz straży pożarnej¹⁰.

Wybuch II wojny światowej spowodował obecność niemiecką w Kańczudze już dnia 9 września 1939 r. Niemieckie władze okupacyjne wprowadziły obowiązkowe dostawy – tzw. kontyngenty zboża, ziemniaków, mięsa, mleka i innych produktów. Od 1940 r. Niemcy prowadziły akcje wywózki ludności polskiej na przymusowe roboty do Rzeszy. Wielokrotnie na terenie miasta i gminy miały miejsce masowe rozstrzeliwania Polaków i Żydów.

⁹ *Ibidem*, s. 62, 65.

¹⁰ I. Kunysz, *Kańczuga Miasto i Gmina*, Rzeszów 2004, s. 12.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Najtragiczniejszym wydarzeniem dla Kańczugi był dzień 13 marca 1943 r., kiedy 500 żołnierzy niemieckich spacyfikowało miasto. Jednak ludność nie poddawała się. Działal ruch oporu, prowadzono tajne nauczanie w zakresie szkoły podstawowej, gimnazjum handlowego. Najsilniejszym ugrupowaniem zbrojnego oporu na terenie gminy była Armia Krajowa. Największe starcie AK z Niemcami miało miejsce 27 lipca 1944 r. w pobliżu Kańczugi. Zabito 55 Niemców, tyłu samo wzięto do niewoli. Po wkroczeniu Sowietów, NKWD przystąpiło do likwidacji AK. 19 sierpnia 1944 r. aresztowany został komendant placówki AK w Kańczudze Leon Grzybek pseudonim Skalski. W okresie okupacji w działalność niepodległościową czynnie zaangażowani byli księża rzymsko – katoliccy w tym proboszcz z Kańczugi ksiądz Józef Pęcherek¹¹.

Najstarsza informacja źródłowa dotycząca **Krzeczowic** pochodzi z 1397 r. i dotyczy cerkwi zlokalizowanej na terenie tej miejscowości. Początkowo Krzeczowice stanowiły własność rodu Siennowskich. W połowie XIV w. byli oni również właścicielami Żuklina. Jedna gałąź tej rodziny osiedliła się w Krzeczowicach i przyjęła nazwisko Krzeczowscy. W rękach Krzeczowskich wieś pozostawała przez cały XVI w. W tym okresie niszczona była licznymi najazdami tureckimi i mołdawskimi. W 1651 r. Krzeczowice należały do Stanisława Szumowskiego. Pod koniec XVII w. Krzeczowice nadal znajdowały się w posiadaniu Szumowskich. W późniejszym okresie miejscowość ta zmieniała właścicieli. Należała do Zdziańskich, Bidzińskich, Wieniawskich, Grabińskich, Kowalskich. W czasach gdy właścicielami Krzeczowic byli Kowalscy, cerkiew krzeczowicka w 1779 r. była w złym stanie. Nie odnowiono jej i na potrzeby greko – katolików władze austriackie przekazały świątynię rzymsko – katolicką. Od tej pory aż do 1945 r. rzymscy katolicy zmuszeni byli korzystać z oddalonego o 6 km kościoła w Siennowie. Sytuacja taka zaistniała mimo tego, że katolicy obrządku łacińskiego stanowili większość mieszkańców wsi. W 1803 r. Krzeczowice zostały własnością rodu Fedorowiczów. W połowie XIX w. Krzeczowice były dużą wsią. W jej skład wchodził przysiółek **Bóbrka** oraz grupy domów nazywane Jaz i Gay. Wokół dworu Fedorowiczów istniał duży zespół folwarczny złożony z kilkunastu budynków. Nad stawem w Bóbrce usytuowana była cegielnia, we wsi znajdował się również drewniany młyn wodny. Ostatni właściciel Krzeczowic Władysław Józef Fedorowicz zmarł

¹¹ *Ibidem*, s. 13.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

bezpomnie 6 września 1922 r. w Krakowie. Przed śmiercią cały majątek zapisał na cele naukowe PAU w Krakowie. Po II wojnie światowej majątek został upaństwowiony¹².

Sietesz powstała w II połowie XIV w. Lokowana została na prawie niemieckim. Pierwsza wzmianka o niej pochodzi z dokumentu wystawionego w 1384 r. przez legata papieskiego Demetriusa . Pierwszy kościół w Sieteszy istniał już w 1450 r. Sietesz powstała na karczowisku wzdłuż potoku . Miała łańcuchowy układ zabudowy o charakterze łańcuchowo – leśnym. Od początków swego istnienia do połowy XVI w. wchodziła w skład dóbr kańczuckich należących do rodu Pileckich. Kolejnymi właścicielami byli Odrowążowie, Kostkowie, Ostrogscy. W 1613 r. Zofia ks. Ostrogska poślubiła Stanisława ks. Lubomirskiego. W ten sposób Sietesz będąca częścią składową dóbr kańczuckich stała się własnością znakomitego rodu Lubomirskich. Po bezpotomnej śmierci Aleksandra Dominika Lubomirskiego w 1720 r. wszystkie jego dobra w tym i kańczuckie przeszły na jego siostrę i jej małżonka Pawła Karola Sanguszko, marszałka wielkiego litewskiego. Już w czasach austriackich doszło do rozpadu dóbr kańczuckich. W 1798 r. Jan van den Klings de Nöse i jego żona odkupili Sietesz wraz z Lipnikiem i Chodakówką. W późniejszym czasie Marianna van den Klings de Nöse majątek ten wniosła w posagu Piotrowi Łastowieckiemu. Dobra sieteskie pozostawały w rękach Łastowieckich aż do 1944 r. W połowie XIX w. Sietesz była jedną z większych wsi na tym terenie. Na północ od kościoła stał murowany dwór i duży zespół folwarczny złożony z kilkunastu budynków. W celu poprawy sytuacji majątku Łastwieccy wybudowali w Sieteszy młyn oraz gorzelnię. W okresie okupacji Łastowieccy brali czynny udział w ruchu oporu. W zabudowaniach dworskich odbywały się szkolenia AK i BCh, w dworze ukrywano Żydów. Za działalność tę Łastowieccy byli szykanowani po wojnie przez komunistów¹³.

Jeszcze pod koniec XIX w. Sietesz posiadała niewielki przysiółek **Lipnik** wysunięty na zachód. W tym okresie liczył on zaledwie 18 domów. W połowie XIX w. w Lipniku funkcjonował jedynie niewielki folwarki, na który składały się 3 drewniane budynki oraz niewielki stawek. W okresie kiedy właścicielem

¹² I. Kunysz, *Dawne dwory w gminie Kańczuga (istniejące i niezachowane)*, [w:] *Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe*, pod red. J.J. Fałfary, Rzeszów 2006, s. 33 – 46.

¹³ J. Rudnicki, *Sietesz od czasów dawnych do współczesności*, Przeworsk 1998, s. 39 – 54., I. Kunysz, *Dawne dwory... op. cit.*, s. 105 – 125.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Lipnika był Zygmunt Łastowiecki dokonano rozbudowy niewielkiego ośrodka gospodarczego. Na miejscu starej zabudowy wniesiono murowany obiekt oraz 10 drewnianych. Kolejna rozbudowa miała miejsce na początku XX w., wzniesiono wtedy kolejne murowane obiekty gospodarcze oraz dwór. Po śmierci Adama Łastowieckiego majątek w Lipniku dzierżawiony był przez Bielańskiego. W późniejszym czasie majątkiem zarządzał Jan Wasiutyński, który ożenił się po pewnym czasie z wdową po Adamie Łastowieckim – Annia. W czasie wojny był on zaangażowany w działalność przeciwko okupantowi. W 1944 r. Wasiutyńscy opuścili Lipnik¹⁴.

Najstarsze wzmianki o **Łopuszce Wielkiej** pochodzą z końca XIV w. Wraz z sąsiednią Łopuszką Małą i Pantalowicami była własnością Febronusza. W 1397 r. ufundował on dla swych dóbr parafię rzymsko – katolicką w Pantalowicach. W 1445 r. Łopuszka została zakupiona przez Jana Pileckiego i weszła w skład dóbr kańczuckich. Początkiem XVI w. dobra kańczuckie w tym Łopuszka Wielka doznały wielokrotnych niszczycielskich najazdów ze strony wojsk tureckich i mołdawskich. W 1515 r. Łopuszka Wielka należała jeszcze do klucza kańczuckiego. Niebawem jednak została zakupiona przez Wojciecha Starzechowskiego. W 1535 r. od Starzechowskiego kupiła ją Barbara z Herburtów Derszniakowa. Wieś weszła w skład dóbr rodziny Derszniaków. W dobrach tych znajdowały się również Pantalowice i Rączyna. W późniejszym okresie Łopuszka Wielka weszła w posiadanie Dunikowskich. Kolejnymi właścicielami Łopuszki Wielkiej byli Gorayscy. W 1735 r. wieś została własnością Morskich, w których posiadaniu pozostała aż do 4 ćw. XIX w. W latach 70 XIX w. Łopuszka Wielka została zakupiona przez hrabiego Karola Scipio del Campo. Pod koniec XIX w. Łopuszka Wielka była dużą wsią, liczyła 1094 mieszkańców, w tym 864 rzymskich katolików, działała tu szkoła ludowa. Na początku XX w. we wsi funkcjonowała szkoła dwuklasowa w murowanym budynku, biblioteka licząca 1000 książek, młyn parowy. Hrabia Roman Scipio del Campo uruchomił w miejscowości kopalnię eksploatującą miejscowe złoża alabastru, w późniejszym czasie uruchomiony został również tartak. W 1936 r. biskup Franciszek Barda utworzył w Łopuszce Wielkiej parafię. W latach 1937 – 1938 zbudowano kościół. Koszty

¹⁴ I. Kunysz, *Dawne dwory... op. cit.*, s. 52 – 56.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

inwestycji ponieśli parafianie oraz hrabia Roman Scipio del Campo. W związku z dekretem o reformie rolnej dwór został opuszczony w 1945 r.¹⁵

U schyłku XIV w. **Łopuszka Mała** należała do Febroniusza z Pantalowic. W 1448 r. została kupiona przez Pileckich. Od tego czasu Łopuszka Mała przynależała do klucza kańczuckiego. Za czasów Pileckich miały miejsce liczne najady obcych wojsk oraz zaraza. Wydarzenia te zaowocowały wyludnieniem dóbr kańczuckich. Kolejnymi właścicielami klucza kańczuckiego wraz z Łopuszką Małą byli Odrowążowie, Kostkowie, Ostrogscy, Lubomirscy i Sanguszkowie. Za Lubomirskich miały miejsce dotkliwe w skutkach najazdy Tatarów, Szwedów, Kozaków i Siedmiogrodzian. W XVIII i XIX w. Łopuszka Mała przechodziła na własność Nowosielskich, Jakubowskich i wreszcie Pogonowskich. W rękach ostatnich pozostała do 1944 r. Pogonowscy byli bardzo dobrymi gospodarzami. Do posiadanego majątku dokupili oni folwark w Pantalowicach, wybudowali nowe, murowane budynki gospodarcze, wzniesli również – istniejący po dzień dzisiejszy okazały dwór w Łopuszce Małej. Ostatnim właścicielem wsi był Kazimierz Pogonowski¹⁶.

Pierwsza wzmianka o **Żuklinie** pochodzi z 1384 r. W 1390 r. Żuklin należał do dóbr Jana z Siennowa, kasztelana lwowskiego. Był wówczas niewielką osadą na peryferiach dóbr siennowskich. W XV w. ród Siennowskich zrezygnował z posiadania tej miejscowości. W XVI w. Żuklin wszedł w skład klucza kańczuckiego. W 1495 r. funkcjonował w Żuklinie kościół filialny pw. Św. Anny, przy nim znajdował się cmentarz dla mieszkańców Żuklina. Między 1609 a 1651 r. kościół filialny w Żuklinie należał pod jurysdykcję parafii w Kańczudze. W 1651 r. powrócił do parafii w Siennowie. Wieś jako część klucza kańczuckiego miała tych samych właścicieli. Od Anny Sanguszkowej Żuklin odkupiony został przez Szydłowskiego. Kolejnymi właścicielami wsi byli Jakubowscy. W 2 połowie XIX w. majątek w Żuklinie zakupiła rodzina Kellermanów. Józef Kellerman podjął decyzję o budowie tutaj reprezentacyjnej siedziby. Powstała ona pod koniec XIX w. w otoczeniu pięknego parku. W rękach Kellermanów Żuklin znajdował się do 1939 r., kiedy został wzięty w niemiecki zarząd¹⁷.

¹⁵ *Ibidem*, s. 62 – 80.

¹⁶ I. Kunysz, *Kańczuga Miasto... op. cit.*, s. 17.

¹⁷ *Ibidem*, s. 18.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Pierwsze wzmianki o **Pantalowicach** pochodzą z dokumentu erekcyjnego parafii, założonej tu w 1397 r. Pierwszy kościół drewniany istniał tu już w chwili powstania parafii. Najstarsza informacja o siedzibie właścicieli wsi pochodzi z 1436 r. i wynika z niej, że w Pantalowicach istniały 3 dwory. W 1442 r. wieś uzyskała prawo niemieckie. Na początku XVI w. jedna część wsi należała do Pantalowskich, druga zaś do Derszniaka. W późniejszym czasie własność wsi przeszła na Dunikowskich. W XVII w. miały miejsce niszczycielskie najazdy tatarskie, szwedzkie i siedmiogrodzkie. Ich skutkiem były poważne problemy gospodarcze i demograficzne właścicieli dóbr w Pantalowicach. Problemy gospodarcze mieli również kolejni właściciele wsi Gorayscy. W 1693 r. Eustachy Gorayski ufundował w Pantalowicach kolejny drewniany kościół pw. Najświętszej Maryi Panny. W 1707 r. został on konsekrowany przez biskupa przemyskiego, Konstantego Dubrawskiego. Zadłużone dobra Gorayskich w 1 ćw. XVIII w. poskupywał Remigian Uleniecki. W ten sposób Pantalowice znalazły się w rękach Ulenieckich. W 1798 r. Pantalowice „Wyżny Dwór” zakupił Franciszek Rucki. Tzw. „Dolny Dwór” na początku XIX w. stał się własnością Władysława Janoty. Właściciele zmieniali też niewielki folwark stanowiący trzeci dwór we wsi. Po Ulenieckich jego właścicielami zostali Łapińscy, Zagajewscy i wreszcie Pogonowscy z Łopuszki Małej. Ostatnią właścicielką „Górnego Dworu” była Karolina z Preków Przedrzymierska. Mieszkała tu do lat 40 XX w. Ostatnimi właścicielami „Dolnego Dworu” byli Brudniccy¹⁸.

Pod koniec XIV w. **Siedleczka** stanowiła własność Tarnowskich następnie Kmitów. W 1498 r. wieś podobnie jak pozostałe miejscowości klucz kańczuckiego została spustoszona przez Tatarów. Od XV w. właścicielami Siedleczki byli Pileccy, Odrowążowie, Kostkowie, Ostrogscy, Lubomirscy, Sanguszkowie. W 1812 r. Siedleczka została zakupiona przez Kellermanów. Pod koniec XIX w. wieś należała do parafii rzymsko – katolickiej w Kańczudze, zamieszkiwało ją 937 rzymskich katolików, 56 greckich katolików i 9 wyznawców religii mojżeszowej. We wsi w tym okresie funkcjonowała szkoła ludowa jednoklasowa. Znajdowała się tu również siedziba zarządcy dóbr Kellermana¹⁹.

¹⁸ I. Kunysz, *Dawne dwory... op. cit.*, s. 89 – 98.

¹⁹ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 10, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, Warszawa 1889, s. 507.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Właścicielami **Rączyny** byli Kmitowie, Derszniakowie, Olszewscy, Żurowscy, Duninowie Borkowscy, Skrzyńscy. Pod koniec XIX w. znajdował się tutaj dwór, funkcjonowała szkoła ludowa. Miejscowość należała do parafii rzymsko – katolickiej w Pantalowicach i do parafii grecko – katolickiej w Rozborzu Okrągłym. Zamieszkała była przez 788 rzymskich katolików, 16 greckich katolików, 35 wyznawców religii mojżeszowej²⁰.

Pierwsze wzmianki o **Niżatycach** pochodzą z dokumentu Ottona z Pilczy z 1375 r. Dotyczy on nadania rycerzowi Wierzbieńcie wsi Mikulice, jednocześnie wymieniona jest wieś Nizaczyce (Niżatyce). Miejscowość ta należała do Pileckich wchodząc w skład klucza kańczuckiego. Pod koniec XIX w. wieś należała do parafii rzymsko – katolickiej w Kańczudze i do parafii greko - katolickiej w Krzeczowicach. W tym okresie stanowiła własność rodziny Kellermanów. W Niżatycach znajduje się kaplica grobowa Kellermanów z 1805 r., wzniesiona na miejscu dawnego kościoła św. Marii Magdaleny²¹.

Początki **Medyni Kańczuckiej** sięgają najprawdopodobniej roku 1888. Nazwa miejscowości pochodzi z początku XX w. Mieszkańcy Medyni Kańczuckiej zatrudnieni byli w majątku hrabiów Scipio del Campo w Łopuszce Wielkiej. Początkowo mieszkańcy korzystali ze szkoły w Łopuszce Wielkiej. Pierwsza szkoła w Medyni Kańczuckiej powstała w 1910 r. i mieściła się wtedy w prywatnym domu. W okresie międzywojennym liczba ludności wsi wyniosła 300 osób. Do lat 30 XX w. Medynia Kańczucka zarządzana była przez wójtów. Następnie miejscowość należała do gminy w Manasterzu, później w Łopuszce Wielkiej. Od 1973 r. Medynia Kańczucka należy do Miasta i Gminy Kańczuga²².

Według ksiąg kościelnych początki **Woli Rzeplińskiej** sięgają przełomu XVII i XVIII w. Pierwszymi mieszkańcami wsi byli drwale skierowani tu do wyrębu lasów przez ówczesnych właścicieli Rzeplina, który należał wówczas do rodu Potockich. Stąd się wzięła nazwa wsi Wola Rzeplińska. Na początku XIX w. Wola Rzeplińska należała do właścicieli Pantalowic. Pod względem

²⁰ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 9, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, Warszawa 1888, s. 577.

²¹ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 7, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, Warszawa 1886, s. 166., kanczuga.pl

²²K. Trygar, *W mieście i gminie Kańczuga*, Kańczuga 1997, s. 49 – 50., kanczuga.pl

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

administracyjnym miejscowość podlegała sołectwu Rzeplin w gminie Pruchnik, następnie Gromadzkiej Radzie w Łopuszce Wielkiej, obecnie podlega gminie Kańczuga. Podczas okupacji niemieckiej na terenie wsi działał oddział Armii Krajowej, który zasłynął akcją rozbrojenia niemieckiego patrolu²³.

Chodakówka jest niewielką wioską, na jej terenie znajdują się ślady grodu i podgrodzia, datowanych na VII - VIII w. Na terenie grodu widać jeszcze ślady wieży i bramy. Archeolodzy twierdzą, iż tak rozległa osada w okresie średniowiecza miała charakter miasta. Warownia w Chodakówce została zniszczona podczas najazdu tatarskiego w XIII w. Prawdopodobną datą tego zdarzenia jest rok 1241. Podczas okupacji niemieckiej od maja 1943 r. do wiosny 1944 r. w Chodakówce w domu rodziny Jawników mieściła się redakcja czasopisma „Wieści” będącego organem ruchu ludowego²⁴.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Według definicji stworzonej przez Komisję Krajobrazu Kulturowego przy Polskim Towarzystwie Geograficznym krajobraz kulturowy należy rozumieć jako ogół obiektów i cech fizycznych, obserwowanych wzrokowo wyrażen kultury ludzkiej na powierzchni Ziemi, łączących elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego. Krajobraz kulturowy jest wynikiem przekształcenia krajobrazu naturalnego przez grupę lub kilka grup kulturowych i nakładanie zróżnicowanych elementów kulturowych różnego wieku na tę samą rzeźbę terenu²⁵.

Tereny południowo – wschodniej Polski w pasie środkowym od wczesnego średniowiecza były obszarem osadnictwa Słowian ze wschodu oraz z zachodu. Zakładaniu osiedli sprzyjały klimat oraz położenie. Pierwotnie wysoko zalesione tereny przekształcone zostały w krainę żyznych lessowych pól. W XIV w. osadnictwo prowadzone było jako planowa polityka władz państwowych i prywatnych właścicieli, zainteresowanych w rozwoju demograficznym i gospodarczym tych ziem. Zasiedleni na tym terenie koloniści wywodzili się głównie z Małopolski i Mazowsza, w mniejszym stopniu byli to

²³ kanczuga.pl

²⁴ K. Trygar, *op. cit.* s. 48.

²⁵ krajobraz.kulturowy.us.edu.pl

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Ślązacy, zgermanizowani Serbowie Łużyccy z Saksoni oraz Rusini. Kolonizacja na prawie niemieckim spowodowała wprowadzenie nowych form osadniczych. W strukturze wsi zamiast niwowego zaczął dominować łąnowy układ gruntów. Był on bardziej regularny, pozwalał na trójpolówkowy system prac. Powstały wsie o układzie łańcuchówki, w której główną oś stanowiła droga wiejska, biegnąca często wzdłuż rzeki lub potoku. Zabudowania ciągnęły się w jednym kierunku na całej długości wsi. Od połowy XVII w. można mówić o kształtowaniu jednolitej kulturowo ludności wiejskiej między Rzeszowem i Przeworskiem, stanowiącej o dzisiejszym obliczu tych ziem²⁶.

Krajobraz kulturowy w Mieście i Gminie Kańczuga nie uległ jeszcze całkowitemu zdominowaniu przez formy współczesne. Zachowały się tutaj dla dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich tradycyjne rozplanowania zagrod (głównie wielobudynkowe o dużej powierzchni obejścia, w skład której wchodziły chałupa, stodoła, stajnia, spichlerz, wozownia, rzadziej były to zagrody jednobudynkowe i zagrody okólne), typowe dla osadnictwa łańcuchówki, historyczne formy zabudowy wiejskiej oraz zabudowy małego miasteczka. Na szczególną uwagę zasługują występujące tutaj domy przysłupowe (domy łużyckie) . Domy tego typu po raz pierwszy zaczęły pojawiać się w średniowieczu na terenie Górnych Łużyc. Obecnie możemy je podziwiać na terenie Niemiec, Czech i Polski. W Polsce występują one głównie na Dolnym Śląsku oraz w Rzeszowskim. Pojawienie się domów przysłupowych w okolicach Przeworska miało związek z przybyciem na te tereny kolonistów ze Śląska oraz z terenu dzisiejszych Niemiec.

Na krajobraz kulturowy Miasta i Gminy Kańczuga, jako ważny element dziedzictwa kulturowego składają się: dziedzictwo archeologiczne gminy, zespoły dworsko – parkowe, zespół pałacowo – parkowy w Żuklinie, pozostałości po zapleczach gospodarczych tutejszych dworów, obiekty architektury wiejskiej, obiekty architektury charakterystyczne dla małego miasteczka, kościoły, cerkwie, cmentarze, liczne kapliczki i krzyże przydrożne, malowniczo położone stacje kolei w wąskotorowej, układ pól oraz elementy środowiska naturalnego (wzniesienia terenu, lasy, rzeka Mlecza wraz z dorzeczem).

²⁶ muzeumkolbuszowa.pl/skansen/grupy-etnograficzne/rzeszowiacy

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

5.2.4. Zabytki nieruchome

Na terenie Miasta i Gminy Kańczuga znajduje się wiele cennych zabytków nieruchomych, wśród których na wyróżnienie zasługują: zabytki sakralne, cmentarze, zespoły dworsko - parkowe, zabytki techniki.

Kościół

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1.	Kańczuga	Kościół parafialny rzym. – kat. pw. św. Michała Archanioła	Przełom XV i XVI w.
2.	Łopuszka Wielka	Kościół parafialny rzym. – kat. pw. NMP Królowej Polski	1937 - 1938
3.	Pantalowice	Kościół parafialny rym. – kat. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	1900 - 1902
4.	Rączyna	Kościół parafialny rym. – kat. pw. Nawiedzenia NMP	1926 r.
5.	Sietesz	Kościół parafialny rzym. – kat. pw. św. Antoniego Padewskiego	1906 - 1910

Parafia w Kańczudze erygowana została w drugiej połowie XIV w. Pierwszy kościół był zapewne drewniany. Oprócz niego na terenie miasta znajdowały się jeszcze dwie mniejsze drewniane świątynie, które zostały rozebrane XIX w., a na ich miejscu powstały kaplice. Murowany kościół w Kańczudze powstał na przełomie XIV i XV w. Pierwsza rozbudowa miała miejsce przed rokiem 1611. W 1866 r. kościół zyskał nową fasadę i sygnaturkę. W latach 1924 – 1932 dokonano przebudowy kościoła w stylu historyzmu narodowego²⁷. Autorem projektu przebudowy był Witold Rawski. Kościół pw. Św. Michała Archanioła jest wzniesiony z kamienia i cegły, posiada jedną nawę z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, jest orientowany. Posiada sklepienie kolebkowe z fragmentem sklepienia gwiazdzystego. Para kaplic bocznych na planie kwadratu tworzy rodzaj transeptu. Od północy znajduje się kaplica przykryta kopułą, od południa umiejscowiona jest kaplica przykryta dachem dwuspadowym. Wejście główne znajduje się w przedsionku umiejscowionym po stronie zachodniej. Od strony północnej mieści się zakrystia i dawny skarbiec. Mury kościelne posiadają szkarpy. Fasada kościoła składa się z dwóch części, które optycznie nakładają się na siebie. Główna część ma trójkątny, falisty zarys. Na osi fasady umieszczona jest nisza na drewniana figurę św. Michała Archanioła. Fasada poprzedzona jest

²⁷ P. Nestorowicz, *Architektura i wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła w Kańczudze. Zarys*, [w:] *Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe*, pod red. J.J. Fałary, Rzeszów 2006, s. 141 – 156.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

przedsionkiem, na rzucie wycinka koła. W przedsionku znajduje się arkadowe wejście. Dekoracja malarska kościoła pochodzi z lat 40 XX w., ołtarze datowane są na XVIII w., witraże pochodzą z okresu międzywojennego.

Kościół parafialny pw. NMP Królowej Polski w Łopuszce Wielkiej wybudowany został w latach 1937 – 1938 według projektu inż. Tokarowskiego. Fundatorami kościoła był hrabia Roman Scipio del Campo oraz parafianie. Uroczyste poświęcenie świątyni miało miejsce 14 czerwca 1938 r. Kościół w Łopuszce Wielkiej usytuowany jest w centralnej części wsi przy drodze prowadzącej do Siedleczy, w pobliżu znajduje się cmentarz. Kościół ten zbudowany został na planie prostokąta, frontem zwrócony jest na wschód. Nawa główna jest wyższa od naw bocznych i jest oświetlana przez niewielkie okrągłe okna znajdujące się ponad dachami bocznych naw. Prezbiterium zamknięte jest półkolem. Nawa główna nakryta jest dachem dwuspadowym. Nawy boczne nakryte są dachem pulpitowym, posiadają duże okna zakończone łukiem. Na dachu świątyni znajduje się wieża zwieńczona krzyżem. Pokrycie dachu stanowi blacha. Kościół z zewnątrz jest otynkowany.

Parafia w Pantalowicach powstała w 1397 r., ufundowana została przez Febroniusza i jego syna Spytka, właścicieli Pantalowic. Pierwszy drewniany kościół istniał we wsi już w chwili powstania parafii. Kolejny drewniany kościół oddano do użytku około 1646 r. W 1693 r. zbudowano kolejny drewniany kościół, ufundowany przez Gorayskich. Obecny kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP powstał w miejscu poprzedniego, który w 1900 r. strawił pożar. Budowa miała miejsce w latach 1900 – 1902. Autorem projektu był architekt Stanisław Majerski. Neogotycki trójnawowy kościół wybudowano z cegły. Nawa główna nakryta jest dachem dwuspadowym, przykrytym blachą. Niższe nawy boczne posiadają dachy pulpitowe. Na dachu znajduje się wieża na sygnaturkę, zwieńczona krzyżem. Ściany wieńczy profilowany gzyms kostkowy. Kościół posiada szkarpy. Prostokątne otwory okienne zamknięte są ostrołukowo. Wyposażenie kościoła pochodzi z XX w. Obok znajduje się wymurowana z cegły dzwonnica, pochodząca z 1910 r., kapliczka z 1908 r. oraz cmentarz kościelny.

Dokładna data powstania parafii i kościoła w Sieteszy nie jest znana, akta założenia parafii zaginęły podczas napadu tatarskiego w 1624 r. Najprawdopodobniej miało to miejsce w XIV w. Pierwszy kościół w Sieteszy pod

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

wezwaniem świętych Antoniego Opata i Antoniego z Padwy był wzniesiony z drewna. Kościół murowany został ufundowany przez Annę Ostrogską w 1611 r.

Rysunek 1. Kościół parafialny rzym. – kat. pw. św. Antoniego w Sieteszy.

Rysunek 2. Kościół parafialny rzym. – kat. pw. św. Michała Archanioła Padewskiego w Kańczudze.

Po spustoszeniu wsi przez Tatarów w 1624 r. nowy kościół murowany został wzniesiony około roku 1664 w centrum wsi pod wezwaniem św. Mikołaja. Budowa obecnego kościoła zainicjowana została w 1906 r. przez ks. kanonika Leopolda Mazurka²⁸. Powstał on na miejscu poprzedniej świątyni, którą rozebrano. Nowy kościół został zaprojektowany przez architekta lwowskiego Michała Kowalczyka. Budowę zakończono w 1909 r., a w 1910 r. biskup Karol Fischer konsekrował nowy kościół pw. Św. Antoniego Padewskiego. Nowy obszerny kościół powstał w stylu neogotyckim. Kościół jest obiektem trzynawowym, nawy boczne są niższe od głównej, w ścianach nawy głównej umieszczone są okna, zapewniające naturalne oświetlenie. Nawa główna przykryta jest dachem dwuspadowym, na którym umieszczona jest wieża z sygnaturką. Prezbiterium jest zamknięte trójbocznie. Od frontu

²⁸ J. Rudnicki, *op. cit.*, s. 164, 167, 168, 169, 171.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

znajduje się wieża, kryta dachem ostrosłupowym. Długość kościoła z prezbiterium wynosi 26,65 m. Otwory okienne zamknięte są ostrołukowo. W 1930 r. w kościele wykonano jednokolorowe malowanie w 1959 r. Zygmunt Wigiłusz zaprojektował i wykonał polichromię.

Cerkwie

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1.	Kańczuga	Cerkiew greko – kat. pw. Opieki NMP, dzwonnica	ok. 1740 r.
2.	Krzeczowice	Cerkiew greko - kat. pw. św. Mikołaja	1770 lub 1793 r.

Rysunek 3. Cerkiew greko – kat. pw. Opieki NMP w Kańczudze.

Cerkiew w Kańczudze została ufundowana około roku 1600 przez męża Anny z Kostków księcia Aleksandra Ostrogińskiego. Początkowo była drewniana. Budynek obecnej świątyni powstał około 1740 r. Był on przebudowywany min. w latach 1909 - 1910. Jest to obiekt murowany. Zbudowany jest na planie prostokąta, prezbiterium zamknięte jest apsydą. Obiekt od frontu posiada trójkątny szczyt schodkowy w którym znajduje się nisza z figurą Matki Bożej oraz prosta rozeta. Główne wejście do świątyni znajduje się w przedsionku, dobudowanym od frontu. Świątynia posiada dach dwuspadowy na którym znajduje się wieża z sygnaturką, prezbiterium posiada dach trzyspadowy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Budowla posiada głęboko osadzone okna, zakończone łukiem. Ściany świątyni wzmocnione są szkarpami. Po wojnie obiekt popadał w ruinie, służył przez pewien czas jako magazyn. Od 1995 r. mieścił się w nim kościół rzymsko – katolicki. W latach 1984 – 1994 budynek poddano gruntownemu remontowi. Obok znajduje się XVIII - wieczna dzwonnica.

Najstarsze informacje o cerkwi w Krzeczowicach pochodzą z 1397 r. W drugiej połowie XVIII w. na potrzeby parafii greko – katolickiej przeznaczono świątynię łacińską. Znajduje się ona pośrodku wsi, na skraju niewielkiego wzniesienia. Datowana jest na rok 1770 lub 1793. Jest to obiekt drewniany, wybudowany na kamienno – ceglanej podmurówce, ściany posiadają konstrukcję zrębową. Obiekt ten posiada krótkie prezbiterium zakończone pięciobocznie, szerszą nawę z zaskrzynieniami oraz wieżę od strony zachodniej. Cerkiew posiada dach dwuspadowy pokryty gontem z barokową sygnaturką, wieża nakryta jest dachem namiotowym, przykrytym gontem. Do prezbiterium od północy dobudowana jest zakrystia, do nawy przylega kruchta, będąca północnym wejściem. Wokół cerkwi znajduje się cmentarz greko – katolicki, z nagrobkami rodziny Fedorowiczów z końca XIX w. W zachodniej części cmentarza znajdują się dwa pomnikowe dęby.

Rysunek 4. Cerkiew greko – kat. pw. św. Mikołaja w Krzeczowicach.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Kaplice grobowe

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1.	Łopuszka Wielka	Kaplica grobowa rodziny Scipio del Campo	1893 r.
2.	Niżatyce	Kaplica grobowa rodziny Kellermanów	1805 r.
3.	Sietesz	Kaplica grobowa rodziny Łastowieckich	II poł. XIX w.

Kaplica grobowa rodziny hr. Scipio del Campo w Łopuszce Wielkiej powstała w 1893 r. z fundacji Karola Scipio del Campo, według projektu Tadeusza Stryjeńskiego. Kaplica ta powstała w stylu neogotyckim, na rzucie prostokąta z pięciobocznym prezbiterium. Wymurowana została z cegły na kamiennej podmurówce, szkarpy i portal wykonano z piaskowca. Wewnątrz posiada gwieździste sklepienie. Dach przykryty jest dachówką ceramiczną, na dachu umieszczona jest sygnaturka. Okna są ostrołukowe z maswerkami o kamiennym laskowaniu. Kaplica posiada drewniane, dwuskrzydłowe drzwi, zakończone łukiem ostrym. Krypty grobowe posiadają 10 miejsc na trumny.

W miejscowości Niżatyce znajduje się kaplica grobowa Kellermanów. Powstała ona w 1805 r., na miejscu drewnianego kościoła pw. św. Marii Magdaleny. Została ufundowana przez Ewdwarda Kellermana, właściciela Kańczugi. Kaplica jest murowana z cegły, otynkowana. Wzniesiona została na planie prostokąta. Fontem zwrócona jest ku północnemu – wschodowi. Posiada wieloboczną apsydę. Naroża budynku zostały ujęte wielobocznymi filarami. Od frontu filary te zwieńczone są wieżyczkami. Szczyt kaplicy zwieńczony jest krzyżem. Ściany posiadają podokapowe gzymsy profilowane. Kaplica posiada niewielkie okna w kształcie koła. Otwór drzwiowy znajduje się w ścianie frontowej, zakończony jest łukiem siodłowym. Do środka prowadzą drewniane dwuskrzydłowe drzwi. Drzwi posiadają obramowania. Obiekt nakryty jest dachem dwuspadowym przykrytym blachą.

Kaplica grobowa rodziny Łastowieckich w Sieteszy powstała w 2 poł. XIX w. Obiekt jest murowany z cegły i otynkowany. Frontem zwrócony jest na zachód. Wzniesiony został na planie prostokąta. Nakryty jest dachem dwuspadowym, przykrytym blachą. Ściany kaplicy zwieńczone są podokapowym gzymsem profilowanym. Trójkątny szczyt budynku posiada

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

klasyczną formę, obwiedziony jest gzymsem. Naroża kaplicy są półokrągłe. Przy narożach ścian występują pilastry. Obiekt posiada otwory okienne w kształcie półkola. W ścianie frontowej kaplicy umieszczony jest otwór drzwiowy, do wnętrza prowadzą drewniane dwuskrzydłowe drzwi. Do niedawna otoczona była starym drzewostanem. Kaplica wymaga remontu, w szczególności dachu.

Rysunek 5. Kaplica grobowa rodziny Scipio del Campo w Łopuszce Wielkiej.

Rysunek 6. Kaplica grobowa rodziny Łastowieckich w Sieteszy.

Cmentarze

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1.	Kańczuga	Cmentarz rzym. – kat.	poł. XIX w.
2.	Kańczuga	Cmentarz rzym. – kat.	1918 - 1939
3.	Kańczuga	Cmentarz rzym. – kat.	ok. XVII w.
4.	Krzeczowice	Cmentarz gr. – kat.	II poł. XIX w.
5.	Krzeczowice	Cmentarz rzym. – kat.	II poł. XIX w.
6.	Łopuszka Wielka	Cmentarz rzym. – kat.	1918 - 1939
7.	Łopuszka Wielka	Cmentarz rzym. – kat.	II poł. XIX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

8.	Niżatyce	Cmentarz epidemiczny	l. 80 XIX w.
9.	Niżatyce	Cmentarz	1805 r.
10.	Pantalowice	Cmentarz kościelny	pocz. XX w.
11.	Rączyna	Cmentarz rzym. – kat.	1943 r.
12.	Rączyna	Cmentarz choleryczny	XIX w.
13.	Rączyna	Cmentarz rzym. – kat.	l. 70 XX w.
14.	Siedleczka	Cmentarz żydowski	II poł. XIX w.
15.	Siedleczka	Mogiła z II wojny światowej, ob. mogiła	1942 r.
16.	Siedleczka	Cmentarz choleryczny	ok. 1915 r.
17.	Siedleczka	Cmentarz rzym. – kat.	l. 70 XX w.
18.	Sietesz	Cmentarz rzym. – kat.	II poł. XIX w.
19.	Żuklin	Cmentarz choleryczny	II poł. XIX w.
20.	Żuklin	Cmentarz rzym. – kat.	XVIII w.

Cmentarz rzymsko – katolicki w Kańczudze datowany jest na poł. XIX w. Znajduje się przy wjeździe do miasta od strony Przeworska. Cmentarz położony jest na działce w kształcie prostokąta. Nekropolia podzielona jest zaledwie pięcioma alejami. Nagrobki są usytuowane blisko siebie. Najstarsze nagrobki pochodzą z II poł. XIX w. i z I poł. XX w., są to głównie krzyże żeliwne i kamienne. Najstarszy z nich datowany jest na 1863 r. Na zadrzewienie cmentarza składają się stare okazy lip, jesionów i modrzewia. Cmentarz posiada częściowe ogrodzenie, główna brama znajduje się w południowo – zachodnim narożniku nekropolii.

Cmentarz rzymsko – katolicki w Krzczowicach pochodzi z II poł. XIX w. Położony jest na południowy wschód od dawnej cerkwi greko – katolickiej, na działce o kształcie prostokąta. Działka cmentarna posiada ogrodzenie. Główna aleja biegnie wzdłuż cmentarza. Na zadrzewienie nekropolii składają się w głównej mierze żywotniki oraz kilka egzemplarzy starodrzewu liściastego. Najstarsze nagrobki w postaci kamiennych krzyży pochodzą z końca XIX w. i przełomu XIX i XX w. Oprócz starych kamiennych krzyży znajduje się tu również niewielka kaplica grobowa rodziny Opalińskich z 1890 r. Na cmentarzu znajduje się tablica upamiętniająca ofiary krwawo stłumionego strajku chłopskiego, który miał miejsce w Krzczowicach w 1936 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Cmentarz w Pantalowicach położony jest powyżej kościoła, na północny – zachód od niego. Pochodzi z pocz. XIX w. Można na nim podziwiać wiele starych nagrobków, pochodzących z I i II poł. XIX w. oraz z I poł. XX w. Najstarszy zachowany nagrobek, ze szczątkami Jadwigi z Gorayskich Ruckiej pochodzi z 1818 r. Na cmentarzu tym znajduje się również miejsce upamiętniające 11 ofiar pacyfikacji wsi podczas II wojny światowej. Na pamiątkę tej tragedii na cmentarzu wzniesiono krzyże i tablice.

Cmentarz żydowski w Siedleczce datowany jest na połowę XIX w. Zajmuje powierzchnię 40 arów. Usytuowany jest na niewielkim wzniesieniu w pobliżu drogi z Kańczugi do Dynowa. Cmentarz ten porośnięty jest drzewami oraz krzakami. W 2008 r. zyskał ogrodzenie. Znajduje się na nim około 100 nagrobków. Powszechnie występującym rodzajem nagrobka żydowskiego jest macewa. Motywy zdobnicze przedstawione na macewach zawierają bogatą symbolikę. Symbolika żydowska opiera się na piśmiennictwie religijnym i tradycji ustnej. Wiele zaczerpnięte jest od starożytnych kultur, z którymi stykał się judaizm. Najczęściej spotykanymi symbolami na nagrobkach z Siedleczki są: menora, trójramienny świecznik i ptaki, dzban, dłonie w geście błogosławieństwa (uniesione ręce, stykające się kciukami, rozstawione palce po dwa), korona, Aron ha – kodesz, lew, lwy podtrzymujące koron²⁹.

Zespoły dworskie

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1.	Kańczuga	Pozostałości zespołu dworskiego, spichlerz, czworak	poł. XVIII w. – XIX w., poł. XIX w.
2.	Krzeczowice	Zespół dworski, oficyna, spichlerz, park, drewniany dwór przeniesiony do Przeworska	XVIII – XX w.
3.	Lipnik	Zespół dworski, dwór, park	ok. 1920 r.
4.	Łopuszka Mała	Zespół dworski, dwór, park	ok. 1895 r.
5.	Łopuszka Wielka	Pozostałości zespołu dworskiego	XIX w.
6.	Sietesz	Zespół dworski, dwór, park	II poł. XIX w.
7.	Żuklin	Zespół pałacowy, pałac, park	II poł. XIX w.

²⁹ A. Mazurek, *Żydowski cmentarz w Siedleczce*, [w:] *Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe*, pod red. J.J. Fafary, Rzeszów 2006, s.249, 256 – 262. Patrz także A. Potocki, *Żydzi w Podkarpackiem*, Rzeszów 2004, s. 177.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Zespół dworski w Krzczowicach usytuowany jest w północno - wschodniej części wsi. W miejscu tym istniał już w XV w. i był siedzibą Krzczowskich herbu Korczak. Była to rezydencja obronna. Pozostałości umocnień obronnych, w postaci wałów ziemnych i parkanu istniały jeszcze w XVIII w. W XVII w. wybudowano drewniany dwór, elewacją zwrócony na północny - wschód. Był on konstrukcji zrębowej, otynkowany i bielony, nakryty dachem czterospadowym łamanym, pokrytym gontem. Od strony zajazdu posiadał fasadę wysuniętą przed lico elewacji, wspartą na dwóch parach słupów. W późniejszym okresie do dworu dobudowano ganki od strony północnej i zachodniej. W latach 80 XX w. drewniany dwór z Krzczowic został rozebrany i przeniesiony do zajazdu „Pastewnik” w Przeworsku.

W drugiej połowie XIX w. na terenie zespołu dworsko - parkowego wzniesiono nową siedzibę. Powstała ona na południowy - wschód od dotychczasowej, usytuowana ona była bliżej dworskich zabudowań gospodarczych. Nowa rezydencja była już obiektem murowanym. Skrzydło wschodnie było parterowe natomiast zachodnie piętrowe. Obie części przykryto dachem dwuspadowym. W okresie międzywojennym pokrycie dachu stanowiła już blacha. Po II wojnie światowej rozbudowano wschodnie skrzydło obiektu³⁰.

Dwór w Lipniku jest częścią założenia dworsko - parkowego usytuowanego we wschodniej części wsi. Dwór zajmuje centralną część założenia, frontem zwrócony jest na północny - wschód. W zachowanym wokół dworu parku znajdują się starodrzew, staw i alejki. Występują tu różnorodne gatunki drzew min. jałowce, jaśminowce, żywotniki, dąb południowy, cypryśnik błotny. Budynek dworu oraz park powstały na początku XX w., jako siedziba Łastowieckich. Dwór zbudowany został z pełnej cegły na zaprawie wapiennej. Wzniesiony został na planie wydłużonego prostokąta z ryzalitami przy elewacjach bocznych i w narożach elewacji dłuższych. Posiada on stropy drewniane, w piwnicach ceglane sklepienia odcinkowe i żaglaste z gurtami. Więźba dachowa posiada konstrukcję stolcową. Pokrycie dachu stanowi obecnie blacha dachówko podobna. Główna część dworu jest parterowa natomiast skrzydło zachodnie jest dwukondygnacyjne. Główna część dworu nakryta jest dachem trzy spadowym, a skrzydło zachodnie dachem czterosspadowym. Od frontu dwór posiada taras oraz reprezentacyjne schody.

³⁰ I Kunysz, *Dawne dwory ... op. cit.*, s. 46 - 51.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Poszczególne elewacje budynku posiadają dekoracje w postaci gzymsów, boniowania, okna ujęte są profilowanymi opaskami z trójkątnymi naczółkami, okna w werandzie zamknięte są półokrągło. W latach 90 XX w. prowadzono remont obiektu.

Zespół dworski w Sieteszy składał się niegdyś z dworu, oficyny oraz zabudowy gospodarczej. Usytuowany był w północnej części wsi. Dwór znajdował się w parku położonej w południowej części założenia, obok niego znajdowała się oficyna, wschodnią część założenia stanowił staw, na północ od dworu położone były budynki gospodarcze min. młyn i stajnia. Park krajobrazowy o powierzchni 5 ha, założony był na reliktach starszego założenia ogrodowego.

Dwór powstał w pierwszej połowie XIX w., jako murowany parterowy obiekt na planie prostokąta. Stanowił on siedzibę rodziny Łastowieckich. Około roku 1900 założenie dworsko- parkowe zostało poddane przebudowie. Dwór przy elewacji południowej i północnej zyskał przybudówki, podobnie jak przy elewacji frontowej. W tym okresie elewacje otrzymały eklektyczny wystrój. Elewacja frontowa i ogrodowa posiadały ściankę kolankową, oddzieloną gzymsem, umieszczone w niej były prostokątne okna. Naroża wszystkich elewacji objęte były boniami. Okna były prostokątne, ujęte profilowanymi opaskami z kluczami. Główne wejście do rezydencji znajdowało się od frontu, pozostałe wejścia znajdowały się w elewacjach bocznych. Dwór posiadał dach mansardowy. Prezentował się bardzo okazale. Dwór nie przetrwał.

Nie przetrwała również oficyna dworska z początku XIX w., mieszcząca kuchnię, podobnie jak modrzewiowy spichlerz, wyposażony w kute drzwi.

Dwór w Sieteszy znany był z bogatego wystroju i wyposażenia. Łastweccy posiadali meble w stylu Księstwa Warszawskiego, Ludwika Filipa oraz Biedermeier, malarstwo (szkoła wenecka z XVII w., autorzy z kręgu Rembranta, płótna wiedeńskie z końca XVIII w. i XIX w., płótna polskich artystów), kolekcję kilkunastu dywanów perskich, kolekcję starej broni, porcelanę wiedeńską z połowy XIX w., srebra. W dworze znajdowała się bogata biblioteka, licząca 2 500 woluminów³¹.

³¹ *Ibidem*, s. 125 – 131.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Zespół dworski w Łopuszce Małej składa się z dworu oraz parku. Nie przetrwały niestety budynek bramny, spichlerz, zabudowa gospodarcza. Usytuowany jest w północno – wschodniej części wsi. Wybudowany został w ok. 1895 r. przez rodzinę Pogonowskich. Wolnostojący dwór znajduje się w zachodniej części założenia, zbudowany został z cegły na planie prostokąta, frontem skierowany jest na zachód, przy elewacji wschodniej znajdują się dwa aneksy w formie ryzalitów, przy elewacji zachodniej – dwa ryzalitty boczne. Pałac w korpusie głównym jest jednokondygnacyjny, w części południowo – wschodniej dwukondygnacyjny. Korpus główny nakryty jest dachem czterospadowym, ryzalitty przy elewacji zachodniej – trójspadowym, ryzalit południowo – wschodni - dachem czterospadowym. Od frontu znajdują się reprezentacyjne schody. Pałac posiada urozmaiconą dekorację architektoniczną elewacji. W parku otaczającym dwór znajduje się staw, rosną dęby szypułkowe, lipy szerokolistne i drobnolistne, platan klonolistny.

Rysunek 7. Dwór w Łopuszce Małej.

Zespół pałacowy w Żuklinie znajduje się w zachodniej części wsi. Zespół ten został założony w końcu XIX w. i stanowił własność rodziny Kellermanów, właścicieli Kańczugi, gdzie mieściła się należąca do nich fabryka karoserii samochodowej. Pałac zajmuje północną część założenia, frontem zwrócony jest

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

na zachód, od wschodu znajdują się dawne czworaki. Teren parku opada ku północnemu zachodowi. Pałac jest zwartą dwukondygnacyjną budowlą, posiada ściankę kolankową, użytkowe poddasze, podpiwniczenie, nakryty był dachem czterospadowym. Od frontu budynek posiada portyk zwieńczony tarasem z kamienną balustradą. Elewacja budynku zachowała eklektyczny charakter. Elementy sztukatorskie zostały wykonane w narzucie. Parter jest boniowany, naroża piętra podkreślono pilastrami, kondygnacje rozdzielono gzymsami, elewację wieńczy fryz oraz gzyms podokapowy. W 2014 r. pałac uległ pożarowi, który strawił dach. Obok pałacu znajdują się czworaki. Przy bramie wjazdowej zachowała się, niedawno remontowana kordegarda. Utrzymana jest ona w stylu dworku polskiego. Posiada dach mansardowy oraz portyk wsparty na dwóch kolumnach. W zachodniej części parku znajduje się staw.

Zabytki techniki

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1.	Kańczuga	Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej, wieża ciśnień, magazyn	XIX, XX w.
2.	Kańczuga	Urządzenia techniczne związane z kolejką wąskotorową	XIX, XX w.
3.	Krzeczowice	Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej	XIX, XX w.
4.	Krzeczowice	Urządzenia techniczne związane z kolejką wąskotorową	XIX, XX w.
5.	Łopuszka Wielka	Urządzenia techniczne związane z kolejką wąskotorową	XIX, XX w.

Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej, wieża ciśnień, magazyn w Kańczudze położone są między miastem a wsią Żuklin. Funkcjonowały tu dwa tory szlakowe i jeden boczny, bocznicą równoległą, układ boczny obsługujący plac składowy i magazyn. Dworzec kolejowy powstał tu około roku 1900. Jest on murowany, parterowy z piętrowym ryzalitem w części środkowej. Część piętrowa i parterowa budynku nakryte są dachem dwuspadowym z wysuniętymi okapami. Budynek posiada podcień wsparty na trzech słupach, nakryty dachem jednospadowym. Z podcienia prowadzi wejście do poczekalni. Elewacja budynku stacji posiada gzymsy profilowane, płaskie lizeny na narożach, opaski okien z podokiennikami oraz ozdobne płyciny z nazwą stacji,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

umieszczone na bocznych elewacjach ryzalitu. W środku znajduje się poczekalnia, kasa biletowa, pomieszczenia służbowe oraz mieszkalne obsługi. Po wschodniej stronie torowiska, naprzeciw dworca znajduje się wieża ciśnień. Wzniesiono ją w 1904 r. Budynek wieży ciśnień jest obiektem piętrowym, wybudowanym w technologii muru pruskiego, posiada dach dwuspadowy. Po zachodniej stronie torowiska, na północ od budynku dworca zlokalizowany jest magazyn. Powstał około 1904 r. Jest to parterowy budynek drewniany, na kamiennej podmurówce. Z zewnątrz jest oszalowany pionowymi deskami. Obok niego znajduje się rampa wylądowcza.

Rysunek 8. Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej w Kańczudze.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Rysunek 9. Wieża ciśnień w Kańczudze.

5.2.5. Zabytki ruchome

Na zabytki ruchome z terenu Miasta i Gminy Kańczuga, wpisane do rejestru zabytków ruchomych składają się głównie wyposażenie oraz wystrój miejscowych świątyń. Ze względu na przepisy ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (t.j. Dz.U. 2014 poz. 782), a także ze względów etycznych i bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Na terenie Miasta i Gminy Kańczuga jest ok. 400 stanowisk archeologicznych, czyli miejsc w których stwierdzono ślady pobytu człowieka z czasów prehistorycznych, wczesnośredniowiecznych i średniowiecznych. Wielkość tych stanowisk jest zróżnicowana. Część z nich to jedynie punkty, inne mają zasięg nawet kilkudziesięciu hektarów. Występują również stanowiska wielokulturowe, świadczące o pobycie człowieka z różnych epok i okresów. Na terenie gminy nie występują ślady pobytu praludzi kultur zbieracko - łowieckich z paleolitu i mezolitu. Dość licznie występują ślady pobytu ludności kultury ceramiki wstęgowej rytej oraz innych kultur neolitu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

i eneolitu na terenie wszystkich miejscowości Miasta i Gminy Kańczuga. Są to znaleziska fragmentów ceramiki, kamienia i narzędzi z powierzchni pól³².

W oparciu o znaleziska z powierzchni pól zidentyfikowano osiedla kultury pucharów lejkowatych w Żuklinie i Łopuszce Małej. Ułamki naczyń tej kultury odkryto również w Sieteszy. Tak liczne ślady pobytu ludności z epoki neolitu i eneolitu zawdzięczamy stosowanej przez nią przerzutowo – wypaleniskowej metodzie uprawy ziemi. System ten spowodował zagęszczony obraz śladów osadnictwa. Pod koniec eneolitu gospodarka ludzka opierała się w dużej mierze na hodowli. Społecznością końca eneolitu była kultura ceramiki sznurowej. Grób tej kultury znaleziono w Pantalowicach. Cmentarzyska kultury ceramiki sznurowej znajdowało się na styku granic Pantalowic, Bóbrki Kańczuckiej, Siennowa i Rzeplina.

Około 2300 lat przed Chr. Rozpoczęła się epoka brązu. Wczesny okres epoki brązu w południowo – wschodniej Polsce nawiązywał jeszcze do epoki kamienia. Naczynia ceramiczne z tego okresu posiadały odciski sznura. W odniesieniu do tego okresu używa się nawet określenia „kultura episznurowa”. Jej odmianą była kultura mierzanowicka. Na terenie Lipnika odnaleziono pozostałości grobu tej kultury. Duże osiedle kultury mierzanowickiej odnaleziono w Sieteszy, mniejsze w Kańczudze, Bóbrce Kańczuckiej i Niżatycach. Fragmenty ceramiki tej kultury znajdowano w Siedleczce. Na wielokulturowym stanowisku w Sieteszy odnaleziono zasypiska kilkudziesięciu obiektów, fragmenty naczyń glinianych, narzędzi krzemienych, jamy zasobowe służące do przechowywania zapasów³³.

Na lata 1600 – 1300 przed Chr. Datowana jest kultura trzciniecka (obejmowała ziemie środkowej i południowej Polski oraz pogranicze Ukrainy i Białorusi). Stanowiska tej kultury znajdują się w Bóbrce Kańczuckiej, Krzeczowicach, Pantalowicach, Rączynie, Niżatycach, Sieteszy i Lipniku.

W XIII w. przed Chr. Na południowo – wschodnich ziemiach Polski upowszechniło się palenie zwłok zmarłych. W dorzeczu środkowego i dolnego Sanu powstało wtedy ugrupowanie kulturowe, nazwane grupą tarnobrzeską. Zalicza się ją do kultury łużyckiej. Grupa tarnobrzeska istniała do końca epoki brązu i we wczesnej epoce żelaza. W Lipniku odkryto duże cmentarzysko grupy

³² W. Blajer, *op. cit.*, s. 9 – 10.

³³ *Ibidem*, s. 14 – 16.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

tarnobrzeskiej(370 grobów ciałopalnych). W grobach znajdowały się urny przykryte glinianymi misami, niekiedy małe naczynia gliniane, drobne ozdoby z brązu, rzadziej żelazne i złote (szpile, pierścienie, bransolety) oraz szklane paciorki. Cmentarzysko w Lipniku jest jednym z najcenniejszych stanowisk w skali grupy tarnobrzeskiej. Ślady bytowania ludności grupy tarnobrzeskiej odnaleziono w Sieteszy, Kańczudze, Niżatycach, Żuklinie, Krzczowicach, Bóbrce Kańczuckiej, Rączynie i Łopuszce Wielkiej. Cennymi zabytkami grupy tarnobrzeskiej z terenu Miasta i Gminy Kańczuga są: wykonany z brązu i zdobiony kreskami tzw. naszyjnik typu Sieniawa z Kańczugi (datowany na ok. 1200 – 1100 przed Chr.) oraz żelazny czekan z Żuklina (datowany na późną fazę grupy tarnobrzeskiej). Jest on typową bronią bojową Scytów i na te tereny został przyniesiony³⁴.

Okres lateński (IV – I w. przed Chr.) w południowo – wschodniej Polsce jest słabo poświadczony. Przypuszczalnie w IV w. przed Chr. Zniknęła grupa tarnobrzeska. Między Rzeszowem a Jarosławiem odnaleziono nieliczne ślady kultury lateńskiej. Były to głównie ułamki naczyń glinianych. Z terenu Miasta i Gminy Kańczuga są to znaleziska w Lipniku (ślady chat ziemiankowych) i Rączynie.

Pierwsze cztery wieki po Chrystusie to okres wpływów rzymskich. W południowej i środkowej Polsce dominowała wtedy kultura przeworska. Na terenie Miasta i Gminy Kańczuga znajduje się kilkanaście stanowisk z tego okresu. Są to ślady osiedli w Kańczudze, Łopuszce Małej, Sieteszy, Lipniku, Bóbrce Kańczuckiej, Żuklinie, Krzczowicach, Łopuszce Wielkiej. W okresie wędrówki ludów (IV – V w. po Chr.) z ziem polskich zniknęły ugrupowania kulturowe, w tym kultura przeworska³⁵.

Od VI w. po Chr. We wschodniej Polsce nasiliło się osadnictwo słowiańskie. W Żuklinie i Sieteszy odnaleziono ceramikę wczesnosłowiańską typu praskiego (VI w. po Chr.) W VII do XI w. po Chr. Doszło do koncentracji osadnictwa na terenie Miasta i Gminy Kańczuga. W miejscowości Chodakówka znajdowało się duże grodzisko w jego otoczeniu zlokalizowane były mniejsze osiedla w Chodakówce, Lipniku, Sieteszy, Husowie. Gród w Chodakówce przypisuje się zachodniosłowiańskiemu plemieniu Lędzian. Drugie skupisko

³⁴ *Ibidem*, s. 18 – 24.

³⁵ *Ibidem*, s. 26.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

osadnictwa rozciągało się wzdłuż Mleczki. Trzecie skupisko osadnictwa zlokalizowane było na terenie Pantalowic. Znaleziska z XII i XIII w. odnotowano na terenie Żuklina i Łopuszki Małej³⁶.

Znaleziska archeologiczne z późnego średniowiecza stanowią już tylko uzupełnienie pracy historyków nad badaniem dziejów.

Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu Miasta i Gminy Kańczuga
Obszar AZP 104-79

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska		Charakter stanowiska	Chronologia
		w miejscowości	na obszarze		
1	Chodakówka	1	4	osada, grodzisko	okres wczesnośredniowieczny
2	Chodakówka	2	162	osada, ślady osadnictwa, cmentarz	mł. epoka kamienia, prehistoria, okres wczesnośredn. lub okres średniowieczny
3	Chodakówka	3	163	osada	okres wczesnośredniowieczny
4	Chodakówka	4	164	osada, ślady osadnictwa,	okres wczesnośredniowieczny, okres średniowieczny
5	Chodakówka	5	165	osada	mł. epoka kamienia, okres wczesnośredniowieczny
6	Chodakówka	6	166	osada	mł. epoka kamienia, prehistoria, okres wczesnośredn.
7	Chodakówka	7	167	osada, ślady osadnictwa	okres wpływów rzymskich, prehistoria, okres wczesnośredn., okres średn.
8	Chodakówka	8	168	osada	mł. epoka kamienia, prehistoria, okres wczesnośredn.
9	Chodakówka	9	169	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia, prehistoria, okr. wczesnośredn. , okr. średniow.
10	Chodakówka	10	170	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
11	Chodakówka	11	171	osada, ślady osadnictwa	prehistoria, okres wczesnośredniow.

³⁶ *Ibidem*, s. 27.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

12	Chodakówka	12	172	ślady osadnictwa	prehistoria
13	Chodakówka	13	173	osada	mł. lub późn. okres wpływów rzymskich, prehistoria, okr. wczesnośredniow.
14	Chodakówka	14	174	osada	prehistoria
15	Chodakówka	15	175	osada	okr. wczesnośredniow.
16	Chodakówka	16	176	osada	prehistoria, okres wczesnośredniow.
17	Lipnik	1	151	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia, prehistoria, okres wczesnośredniow.
18	Lipnik	2	152	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia
19	Lipnik	3	153	osada	mł. epoka kamienia, mł. lub późn. okres wpływów rzymskich, prehistoria
20	Lipnik	4	154	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, późn. okres wpływów rzymskich, prehistoria
21	Lipnik	5	155	osada	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, późn. okres wpływów rzymskich, prehistoria
22	Lipnik	6	156	osada, ślady osadnictwa	mł. lub późn. okres wpływów rzymskich, okr. wczesnośredniow.
23	Lipnik	7	157	osada ślady osadnictwa	mł. lub późny okres wpływów rzymskich, prehistoria, okres wczesnośredniow.
24	Lipnik	8	158	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia, okres średniow.
25	Lipnik	9	159	osada	mł. epoka kamienia
26	Lipnik	10	160	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia
27	Lipnik	11	161	ślady osadnictwa	prehistoria
28	Siedleczka	6	219	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
29	Siedleczka	7	220	ślady osadnictwa	prehistoria
30	Siedleczka	8	221	ślady osadnictwa	prehistoria

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

31	Siedlecza	9	222	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
32	Sietesz	1	70	ślady osadnictwa	wczesny okr. wędrówki ludów
33	Sietesz	31	71	osada	mł. epoka kamienia
34	Sietesz	32	72	osada	prehistoria
35	Sietesz	33	73	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
36	Sietesz	34	177	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
37	Sietesz	35	178	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
38	Sietesz	36	179	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
39	Sietesz	37	180	ślady osadnictwa	prehistoria
40	Sietesz	38	181	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, prehistoria, okr. wczesnośredniow.
41	Sietesz	39	182	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, prehistoria,
42	Sietesz	40	183	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
43	Sietesz	41	184	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
44	Sietesz	42	185	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, prehistoria, okr. wczesnośredniow., okr. średniow.
45	Sietesz	43	186	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
46	Sietesz	44	187	ślady osadnictwa	nieokreślone
47	Sietesz	45	188	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
48	Sietesz	46	189	ślady osadnictwa	prehistoria
49	Sietesz	47	190	osada	mł. lub śrdok. epoka brązu
50	Sietesz	48	191	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, prehistoria, okr. wczesnośredniow.,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

51	Sietesz	49	192	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
52	Sietesz	50	193	osada	prehistoria
53	Sietesz	51	194	osada	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, prehistoria
54	Sietesz	52	195	osada, ślady osadnictwa	prehistoria
55	Sietesz	53	196	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia
56	Sietesz	54	197	osada	prehistoria
57	Sietesz	55	198	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
58	Sietesz	56	199	osada, ślady osadnictwa	mł. lub późn. okr. wpływów rzymskich, prehistoria, okr. wczesnośredniow.
59	Sietesz	57	200	osada, ślady osadnictwa	prehistoria
60	Sietesz	58	201	osada, ślady osadnictwa	okr. średniowieczny
61	Sietesz	59	202	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, mł. lub późny okres wpływów rzymskich, prehistoria
62	Sietesz	60	203	ślady osadnictwa	prehistoria
63	Sietesz	61	204	osada	mł. epoka kamienia
64	Sietesz	62	205	osada	mł. epoka kamienia
65	Sietesz	63	206	ślady osadnictwa	prehistoria
66	Sietesz	64	207	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
67	Sietesz	65	208	osada	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
68	Sietesz	66	209	ślady osadnictwa	prehistoria
69	Sietesz	67	210	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
70	Sietesz	68	211	osada, ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia, prehistoria
71	Sietesz	69	212	ślady osadnictwa	okr. średniowieczny
72	Sietesz	70	213	ślady osadnictwa	okr. średniowieczny

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

73	Sietesz	71	214	ślady osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, prehistoria
74	Sietesz	72	215	osada	mł. epoka brązu lub wczesna epoka brązu

Obszar AZP 104-80

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska		Charakter stanowiska	Chronologia
		w miejscowości	na obszarze		
1	Kańczuga	1	1	śl. osadnictwa	III okres epoki brązu
2	Kańczuga	2	2	śl. osadnictwa	mł. okres wpływów rzymskich
3	Kańczuga	3	3	grób	epoka brązu lub wczesna epoka żelaza
4	Kańczuga	4	4	osada	średniowiecze
5	Kańczuga	5	5	osada	wczesna epoka brązu
6	Kańczuga	6	39	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, pradzieje, średniowiecze
7	Kańczuga	7	40	śl. osadnictwa, osada	epoka brązu lub wczesna epoka żelaza
8	Kańczuga	8	46	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
9	Kańczuga	9	47	śl. osadnictwa	wczesne średniowiecze XII - XIII w., średniowiecze
10	Kańczuga	10	48	śl. osadnictwa	mł. okres wpływów rzymskich
11	Kańczuga	11	49	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienia, mł. okres wpływów rzymskich, pradzieje, wczesne średniowiecze XII - XIII w.
12	Kańczuga	12	50	śl. osadnictwa	pradzieje
13	Kańczuga	13	51	śl. osadnictwa	pradzieje, średniowiecze
14	Kańczuga	14	65	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
15	Kańczuga	15	66	śl. osadnictwa	okres wpływów rzymskich
16	Kańczuga	16	67	śl. osadnictwa	pradzieje
17	Kańczuga	17	71	śl. osadnictwa	mł. epoka brązu
18	Kańczuga	18	77	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
19	Kańczuga	19	78	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu, pradzieje

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

20	Kańczuga	20	79	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
21	Kańczuga	21	80	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
22	Kańczuga	22	81	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
23	Kańczuga	23	82	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
24	Kańczuga	24	83	śl. osadnictwa	pradzieje
25	Kańczuga	25	85	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
26	Kańczuga	26	86	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
27	Kańczuga	27	87	osada	pradzieje
28	Kańczuga	28	88	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
29	Kańczuga	29	89	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
30	Kańczuga	30	90	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
31	Kańczuga	31	91	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
32	Kańczuga	32	92	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia lub wczesna epoka brązu
33	Kańczuga	33	93	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienia, średniowiecze
34	Krzeczowice	8	98	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje
35	Krzeczowice	9	99	osada	mł. epoka kamienna
36	Krzeczowice	10	103	śl. osadnictwa	średniowiecze
37	Krzeczowice	11	104	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna, mł. okres wpływów rzymskich
38	Krzeczowice	12	105	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
39	Krzeczowice	13	106	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna, wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich, wczesna średniowiecze
40	Krzeczowice	14	107	śl. osadnictwa	średniowiecze
41	Krzeczowice	15	108	osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich
42	Krzeczowice	16	109	osada	mł. epoka kamienna, II okres epoki brązu, mł. okres epoki brązu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

43	Krzeczowice	17	114	śl. osadnictwa	średniowiecze
44	Krzeczowice	18	115	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna, lub wczesna epoka brązu
45	Łopuszka Mała	1	30	osada	pradzieje
46	Łopuszka Mała	2	70	śl. osadnictwa	średniowiecze
47	Łopuszka Mała	3	94	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka brązu, mł. okres wpływów rzymskich, pradzieje, wczesne średniowiecze
48	Łopuszka Mała	4	95	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje
49	Łopuszka Mała	5	96	śl. osadnictwa	średniowiecze
50	Niżatyce	1	6	śl. osadnictwa	pradzieje, wczesne średniowiecze, VIII-IX wiek, XI-XIII, średniowiecze
51	Niżatyce	2	26	osada	średniowiecze, okres nowożytny XVI w
52	Niżatyce	3	27	śl. osadnictwa	średniowiecze
53	Niżatyce	4	29	śl. osadnictwa	wczesne średniowiecze XII - XIII w
54	Niżatyce	5	35	śl. osadnictwa, osada	wczesna epoka brązu, II okres epoki brązu, III okres epoki brązu, wczesna epoka żelaza, wczesne średniowiecze IX- XI w
55	Niżatyce	6	36	śl. osadnictwa	pradzieje
56	Niżatyce	7	37	osada	mł. okres wpływów rzymskich
57	Niżatyce	8	38	śl. osadnictwa	okres wpływów rzymskich
58	Niżatyce	9	41	osada	okres wpływów rzymskich
59	Niżatyce	10	52	śl. osadnictwa	okres wpływów rzymskich, pradzieje
60	Niżatyce	11	53	śl. osadnictwa, osada	pradzieje, średniowiecze
61	Niżatyce	12	145	śl. osadnictwa	wczesne średniowiecze XII - XIII w
62	Pantalowice	2	69	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje
63	Siedleczka	4	72	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
64	Siedleczka	5	76	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

65	Sietesz	2	8	kopiec	okres nowożytny
66	Sietesz	3	9	kurhan	średniowiecze
67	Sietesz	4	23	śl. osadnictwa	średniowiecze
68	Sietesz	5	57	śl. osadnictwa, osada	wczesna epoka brązu, II okres brązu, mł. okres wpływów rzymskich, pradzieje, wczesne średniowiecze VI-VII, IX-XI średniowiecze
69	Sietesz	6	24	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
70	Sietesz	7	25	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
71	Sietesz	8	32	śl. osadnictwa	średniowiecze
72	Sietesz	9	33	śl. osadnictwa	średniowiecze
73	Sietesz	10	34	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
74	Sietesz	11	42	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, III okres epoki brązu, średniowiecze
75	Sietesz	12	43	śl. osadnictwa, osada	okres wpływów rzymskich, pradzieje
76	Sietesz	13	44	śl. osadnictwa	pradzieje
77	Sietesz	14	45	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, II okres epoki brązu, mł. okres wpływów rzymskich, pradzieje, wczesne średniowiecze
78	Sietesz	15	54	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, II okres epoki brązu, mł. okres wpływów rzymskich, pradzieje, średniowiecze
79	Sietesz	16	55	śl. osadnictwa	średniowiecze
80	Sietesz	17	56	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje, średniowiecze
81	Sietesz	18	58	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje
82	Sietesz	19	59	śl. osadnictwa	pradzieje
83	Sietesz	20	60	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna
84	Sietesz	21	61	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
85	Sietesz	22	62	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje, średniowiecze

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

86	Sietesz	23	63	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje, średniowiecze lub okres nowożytny
87	Sietesz	24	64	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, mł. epoka brązu
88	Sietesz	27	73	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
89	Sietesz	28	74	osada	pradzieje
90	Sietesz	29	75	śl. osadnictwa	pradzieje lub wczesne średniowiecze
91	Sietesz	30	84	śl. osadnictwa	mł. okres wpływów rzymskich
92	Żuklin	1	13	śl. osadnictwa, kurhan	średniowiecze
93	Żuklin	2	22	śl. osadnictwa	wczesna epoka brązu
94	Żuklin	3	31	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
95	Żuklin	4	97	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze lub średniowiecze
96	Żuklin	5	100	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu
97	Żuklin	6	101	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu, pradzieje
98	Żuklin	7	102	śl. osadnictwa	średniowiecze
99	Żuklin	8	110	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna, okres wpływów rzymskich
100	Żuklin	9	111	śl. osadnictwa	średniowiecze
101	Żuklin	10	112	osada	mł. epoka kamienna
102	Żuklin	12	113	śl. osadnictwa	pradzieje
103	Żuklin	13	116	śl. osadnictwa	II okres epoki brązu
104	Żuklin	14	117	śl. osadnictwa	pradzieje, średniowiecze
105	Żuklin	15	118	śl. osadnictwa, osada	pradzieje, wczesne średniowiecze, średniowiecze
106	Żuklin	16	119	śl. osadnictwa	mł. okres wpływów rzymskich
107	Żuklin	17	120	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna
108	Żuklin	18	121	śl. osadnictwa	średniowiecze
109	Żuklin	19	122	śl. osadnictwa	wczesne średniowiecze lub średniowiecze

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

110	Żuklin	20	123	śl. osadnictwa	wczesne średniowiecze XII - XIII w
111	Żuklin	21	124	śl. osadnictwa, osada	mł. epoka brązu, pradzieje, średniowiecze
112	Żuklin	22	125	śl. osadnictwa	wczesna epoka żelaza
113	Żuklin	23	126	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna, średniowiecze
114	Żuklin	24	127	śl. osadnictwa	mł. epoka kamienna lub wczesna epoka brązu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Obszar AZP 104-81

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska		Charakter stanowiska	Chronologia
		w miejscowości	na obszarze		
1	Bóbrka Kańczucka	1	54	śl. osadnictwa	okres wczesno średniowieczny
2	Bóbrka Kańczucka	2	55	śl. osadnictwa	okres prehistoryczny, nowożytny
3	Bóbrka Kańczucka	3	56	śl. osadnictwa	okres średniowieczny
4	Bóbrka Kańczucka	4	57	śl. osadnictwa	okres prehistoryczny, wczesno średniowieczny
5	Bóbrka Kańczucka	5	60	śl. osadnictwa, osada	późny neolit, wczesna epoka brązu, okres wpływów rzymskich, okres wczesno średniowieczny
6	Bóbrka Kańczucka	6	61	śl. osadnictwa, osada	neolit, epoka brązu, epoka brązu, okres wpływów rzymskich, okres wczesno średniowieczny
7	Krzeczowice	1	58	śl. osadnictwa	okres wczesno średniowieczny
8	Krzeczowice	2	59	osada	okres prehistoryczny
9	Krzeczowice	3	64	śl. osadnictwa	okres wczesno średniowieczny
10	Krzeczowice	4	65	osada	okres wczesno średniowieczny
11	Krzeczowice	5	66	śl. osadnictwa, osada	epoka kamienna, epoka brązu, okres wczesno średniowieczny
12	Krzeczowice	6	67	śl. osadnictwa	okres wczesno średniowieczny
13	Krzeczowice	7	79	śl. osadnictwa	neolit

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Obszar AZP 105-79

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska		Charakter stanowiska	Chronologia
		w miejscowości	na obszarze		
1	Siedlecza	1	3	śl. osadnictwa	neolit
2	Siedlecza	2	25	śl. osadnictwa	okres wpływów rzymskich
3	Siedlecza	3	26	śl. osadnictwa, osada	wczesno średniowiecze, okres nowożytny

Obszar AZP 105-81

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska		Charakter stanowiska	Chronologia
		w miejscowości	na obszarze		
1	Bóbrka Kańczucka	7	2	śl. osadnictwa	okres prahistoryczny /epoka brązu/
2	Bóbrka Kańczucka	8	7	śl. osadnictwa	epoka kamienna

Obszar AZP 106-80

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska		Charakter stanowiska	Chronologia
		w miejscowości	na obszarze		
1	Łopuszka Wielka	1	29	śl. osadnictwa	neolit
2	Łopuszka Wielka	2	30	śl. osadnictwa, osada	neolit, epoka brązu, nowożytny
3	Łopuszka Wielka	3	31	kopiec	Nieokreślono
4	Łopuszka Wielka	4	32	kopiec	nieokreślono
5	Rączyna	1	33	śl. osadnictwa	neolit lub wczesny brąz
6	Rączyna	2	34	śl. osadnictwa	neolit
7	Rączyna	3	35	śl. osadnictwa	neolit
8	Rączyna	4	36	śl. osadnictwa	neolit
9	Rączyna	6	38	śl. osadnictwa	neolit
10	Wola Rzeplińska	1	54	śl. osadnictwa	neolit
11	Wola Rzeplińska	2	55	śl. osadnictwa	neolit, nowożytny
12	Wola Rzeplińska	3	56	śl. osadnictwa	nowożytny

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Miasta i Gminy Kańczuga brak jest placówek muzealnych. Przy szkole w Siedleczce w latach 70 utworzono Izbę Pamięci, obecnie szkoła ta funkcjonuje jako Zespół Szkolno – Gimnazjalny. Izba Pamięci przy Zespole Szkolno – Gimnazjalnym w Siedleczce poświęcona jest Kapeli Pudełków. W jej zbiorach znajdują się głównie stroje ludowe oraz instrumenty. Przed laty funkcjonowała Izba Pamięci przy Towarzystwie Miłośników Kańczugi. W jej zbiorach znajdowały się głównie różnego rodzaju dokumenty. Po zakończeniu działalności Izby Pamięci w Kańczudze, los jej zbiorów jest nieznany. Podobnie przed laty działała Izba Tradycji przy Klubie Rolnika w Sieteszy. W zbiorach jednej z miejscowych Izb Pamięci, którą kiedyś zajmowała się pani Lidia Bar znajduje się cenne znalezisko archeologiczne tj. siekierka z krzemienia pasiastego związana z kulturą pucharów lejkowatych.

Cenne zabytki związane z historią Kańczugi i miejscowości wchodzących w skład Miasta i Gminy Kańczuga eksponowane są poza jej terenem. Drewniany dwór z Krzczowic znajduje się w skansenie Pastewnik w Przeworsku. Pochodząca z dworu w Krzczowicach część mebli stanowi wystrój komnat myśliwskich zamku na Wawelu. Kompleks cennych zbiorów antycznych mebli, zbroje i monety zostały przekazane przez ostatniego właściciela Krzczowic Władysława Józefa Fedorowicza do Muzeum Narodowego w Krakowie. Toporek związany z kulturą pucharów lejkowatych, pochodzący z terenu Łopuszki Wielkiej znajdujący się w zbiorach Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Bogato nacinany kreskami krąg o średnicy ponad 20 cm, tzw. naszyjnik typu Sieniawa z Kańczugi, pochodzący z wczesnej fazy grupy tarnobrzeskiej ok. 1200 – 1100 przed Chr. (znaleziony w Mleczce w latach 80 XIX w.) przechowywany jest w Muzeum Archeologicznym w Krakowie. Innym cennym zabytkiem z terenu Miasta i Gminy Kańczuga jest żelazny czekan scytyjski znaleziony w Żuklinie pochodzący z czasów późnej fazy grupy tarnobrzeskiej.

5.2.8. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to kultura odziedziczona po przodkach i przekazywana kolejnym pokoleniom. Składają się na nie: język, przekazy ustne, tradycje muzyczne, praktyki społeczno – kulturowe (zwyczaje, rytuały

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

i obrzędy doroczne, rodzinne, wesela, pogrzeby, ceremonie, zwyczaje odpustowe, pielgrzymki), wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata.

Na dziedzictwo niematerialne Miasta i Gminy Kańczuga składa się przede wszystkim bogactwo tradycji związanych z obchodzeniem świąt kościelnych, tradycji związanych z obchodzeniem wydarzeń i uroczystości rodzinnych. Najwięcej zachowało się tradycji dotyczących obchodzenia świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Tradycje związane z okresem około bożonarodzeniowym to: zachowywanie postu i powstrzymywanie się od hucznych zabaw w adwencie, uczestnictwo w okresie adwentu w specjalnym nabożeństwach – roratach. Wigilia zawsze była dniem szczególnym, od rana obowiązywał post ścisły. Przychodzący obcy ludzie składali życzenia: „na szczęście na zdrowie na tę świętą wiliję”. Gospodynie przygotowywały wieczerę. Na kolację wigilijną schodziła się cała rodzina, a także zaproszeni sąsiedzi i znajomi. Obok choinek funkcjonowały tzw. pajaki z drutu owijanego paskami postrzępionego białego płótna z dużymi pomponami, oświetlone świeczkami wisiały pod sufitem. Przed wieczerą gospodarz przynosił do izby dużą wiązkę słomy i ustawiał ją w koncie. Stół wyścielano sianem. Po zmroku klękano do wspólnej modlitwy, następnie zasiadano do stołu. W miarę podawania następných potraw wrócono, ile będzie pszenicy, jęczmienia czy kapusty. Po kolacji wspólnie kolędowni. Gospodyni zносиła krowom chleb i opłatek. Gospodarz wiązał w sadzie drzewa słomą żeby dobrze rodziły. O północy udawano się na pasterkę. Boże Narodzenie było wielkim świętem, powstrzymywano się od najmniejszych nawet prac, nie odwiedzano się również tego dnia. Dopiero w św. Szczepana zbierano słomę i siano ze stołu i dawano bydłu do zjedzenia. Tego dnia na pamiątkę ukamienowania pierwszego męczennika święcono owiec i obficie się nim obrzucano. Atmosfera świąteczna przenosiła się na następne dni. Wieczorami młodzież chodziła kolędownic z szopką lub gwiazdą pod okna domów³⁷. Kilka dni przed Nowym Rokiem dorośli chłopcy i młodzi mężczyźni zajęci byli przygotowaniem masek i ubrań z okazji nocy sylwestrowej. Od wieczoru sylwestrowego chodzono po wsi z orkiestrą, harmonią, różnymi piszczałkami lub garnkami. Nieodłączne były grube baty, z których strzelano. Przy tym śpiewano, składano życzenia. Odwiedzano głównie domy w których były dziewczęta. Zwyczaj ten

³⁷ J. Rudnicki, *op. cit.*, s. 395 – 397.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

funkcjonował pod nazwą „draby”³⁸. Okres świąt Wielkanocnych wiązał się z obserwacją przyrody w Wielkim Tygodniu, według tradycji miała ona być przepowiednią na cały rok. Środa odpowiadała wiosnie, czwartek – latu, piątek – jesieni, sobota – zimie. W środę milkły dzwony aż do rezurekcji. W Wielki Czwartek od wieczora obowiązywał post aż do śniadania wielkanocnego. Ścisły i bezwzględny post przestrzegany był zwłaszcza w Wielki Piątek. W dzień ten miał miejsce zwyczaj zwany „judaszem”. Polegał on na robieniu ze słomy kukły, którą ubierano w stare ubrania i wieszano na drzewie. W Wielką Sobotę święcono w kościele pokarmy, wodę i ogień. W Niedzielę Wielkanocną uczestniczano w uroczystej mszy rezurekcyjnej. Poniedziałek wielkanocny upływał pod znakiem oblewania się wodą i nikomu nie wolno było się za to obrażać³⁹. Dostojności Świętom Wielkanocnym dodawało bicie dzwonów oraz wystrzały. Innymi tradycjami związanymi ze świętami kościelnymi są: święcenie gromnic w święto Ofiarowania Pańskiego, strojenie domów gałęziami lipy w Zesłanie Ducha Świętego, święcenie wiązanek kwiatów, ziół i zboża w święto Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, uroczyste obchodzenie świąt patronalnych miejscowych parafii, zwanych odpustami.

Do tradycji związanych z uroczystościami rodzinnymi należy urządzenie hucznych wesel, na które zaprasza się oprócz rodziny również przyjaciół znajomych i sąsiadów. Kiedyś wesele z rozmachem było wyznacznikiem pozycji danej rodziny we wsi. Kiedyś wesela na wsi trwały kilka dni i nie były sprawą tylko dwojga młodych i ich rodzin ale częścią życia całej wspólnoty wiejskiej. W przeszłości panna młoda z pierwszą drużką prosząc na wesele chwytła pod nogi. Drugie prośzenie należało do pana młodego, który w towarzystwie drużby jechali na koniach. Zawieranie związku małżeńskiego w dawniejszych czasach nie było podyktowane jedynie względami uczuciowymi, ważniejsze było dopasowanie pod względem pozycji społecznej i majątkowej przyszłych małżonków. Małżeństwo rozumiane było jako związek nierozzerwalny. Na straży trwałości małżeństwa stały względy praktyczne oraz autorytet starszych członków rodziny. Również pogrzeby nie były wyłącznie sprawą rodzinną, uczestniczyli w nich licznie bliźni i dalsi sąsiedzi. Wspólnie modlono się i czuвано przy zmarłym, następnie odprowadzano go do kościoła i na cmentarz. Po pogrzebie spotykano się jeszcze w celu modlitwy za duszę

³⁸ *Ibidem*, s. 400.

³⁹ *Ibidem*, s. 398 – 400.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

zmarłego. Poczucie wspólnoty w dawnych czasach było czymś bardzo ważnym. Istotna była najbliższa rodzina, ale także ważne były więzi sąsiedzkie. Pomoc rodziny i sąsiadów dawała poczucie bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych, takich jak śmierć czy inne wypadki losowe. Sąsiedzi nieśli również pomoc w sprawach dnia powszedniego takich jak np. prace polowe.

Podstawowym zajęciem mieszkańców gminy było rolnictwo. Stosunek do ziemi miał niemal charakter uczuciowy. Ziemia była wartością ponad wszystko, dawała poczucie stabilizacji życiowej. Jej niedobór w przeszłości powodował nawet radykalizację wsi. Dzięki uprawie ziemi i hodowli, rodziny były niezależne ekonomicznie i w wielu przypadkach samowystarczalne.

Jednym z tradycyjnych zajęć i umiejętności mieszkańców Miasta i Gminy Kańczuga, które niestety nie przetrwały do naszych czasów była uprawa lnu a także przygotowywanie materiału na płótno – suszenie lnu, przerabianie na cierlicach, mietlicach, czesanie na szczotkach i przędzenie. Inną umiejętnością z dawnych czasów było stosowanie ziołolecznictwa. Każda matka i gospodyni domowa posiadała podstawową wiedzę z tego zakresu. Zioła były kiedyś jedynym orężem w walce przeciw chorobom. Zioła stosowane były do picia, kąpieli, płukań, obmywań i inhalacji. Najczęściej stosowano kwiat lipy, kozłek lekarski, dziurawiec, rumianek, macierzankę, podbiał, czarny bez, skrzyp, szalwia, babka lancetowata, czosnek i pestki dyni⁴⁰.

Dziedzictwo niematerialne to również gwara. Ta występująca na terenie Miasta i Gminy Kańczuga należy do dialektu małopolskiego, posiada wiele jego cech, z wyjątkiem mazurzenia. To znaczy, że rozróżnia wszystkie szeregi spółgłosek szczelinowych. Taką wymowę spółgłosek szczelinowych posiadają gwary na obszarach położonych na wschód od Wisłoka. Niektórymi cechami miejscowej gwary są: wymowa samogłosek a, e oraz ścieśnionych np. „a” wymawiane jak „o” lub do „o” zbliżone, „e” wymawiane jak „i” lub „y”, „o” wymawiane jak „u”, język żywy ma skłonności do stosowania uproszczeń (ekonomia języka), w liczbie mnogiej występuje zastąpienie form męskoosobowych żeńsko rzeczowymi (i „one” i „oni” szły), występowanie form słowotwórczych zdrobniałych i zgrubiałych, spotykane są wyrazy, które nie

⁴⁰ J. Rudnicki, *Sietesz od czasów dawnych do współczesności. Pokłosie*, Przeworsk 2003, s. 42 – 43, 72.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

występują w mowie literackiej, albo są używane tylko w niektórych rejonach Polski. W gwarze tego obszaru widoczny jest wpływ języka niemieckiego⁴¹.

Tradycje muzyczne i taneczne gminy są bogate. Okazją do zabawy były najczęściej wesela, ale również wiejskie spotkania i zabawy. Dawne wesela były bardzo widowiskowe pod względem rytuałów, śpiewów i tańców. W tańcach był rozdział starszych od młodszych. Pierwsze tańce należały do osób pełniących na weselu jakąś funkcję. Były tańce „chodzone”, przeważały jednak tańce obrotowe. Tańczono oberki, sztajerki, tramelki i polki. Śpiewano różne piosenki, przyśpiewki – zalotne, humorystyczne, uszczypliwe. Grano na piszczałkach, skrzypcach, później na skrzypcach z towarzyszeniem basów i na cymbałach. W trakcie doraźnych spotkań grano na fujarkach, tańczono na klepisku i na przyzbie. Śpiewano również piosenki okolicznościowe. Ożywione życie towarzyskie mieszkańców wsi miało miejsce podczas jesienno – zimowych wieczorów. Spotykano się wtedy na przedzeniu i skubaniu pierza. W trakcie tych wieczorów opowiadano różne historie, bajki, gadki, plotki i śpiewano różne piosenki. Wiele z nich przekazywane było z pokolenia na pokolenie. Towarzyszyły temu nieraz potańcówki⁴².

Obecnie tradycje taneczne i śpiewacze gminy kultywowane są przez działające tu zespoły ludowe: Rodzinną Kapelę Pudełków z Siedleczki i Zespół Śpiewaczy „Krzeczowianki”. Funkcjonują tu również orkiestry: OSP Kańczuga, OSP Sietesz i OSP Łopuszka Wielka. W Kańczudze prężnie działa Ośrodek Kultury Miasta i Gminy, który jest organizatorem corocznych imprez, takich jak: Dni Kańczugi, regionalny Przegląd Kapel i Zespołów Śpiewaczych, Powiatowy Przegląd Piosenki Dziecięcej, Przegląd Jasełek Bożonarodzeniowych, Festiwal Kolęd i Pastorałek. Teren obejmuje swoją działalnością Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Kańczuga, posiadająca swoje filie w Krzeczowicach, Nizatycach, Pantalowicach, Rączynie, Siedleczce i Sieteszy.

⁴¹ J. Rudnicki, *Sietesz od czasów dawnych do współczesności*, Przeworsk 1998, s. 349 – 352.

⁴² J. Rudnicki, *Sietesz od czasów dawnych do współczesności. Pokłosie*, Przeworsk 2003, s. 98.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

W myśl art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 11446), formami ochrony zabytków są;

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie Miasta i Gminy Kańczuga kilkadziesiąt zabytków zostało objętych prawnymi formami ochrony, w postaci wpisu do rejestru zabytków. Żaden zabytek nie jest chroniony przez uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru zabytków	Data wpisu
1.	Kańczuga	Kościół par. rzym. – kat. pw. św. Michała Archanioła	A - 304	27.11.1952 r.
2.	Kańczuga	Kaplica pw. św. Barbary	A - 1414	05.08.2016 r.
3.	Kańczuga	Plebania	A - 726	19.01.2012 r.
4.	Kańczuga	Cerkiew greko – kat. pw. Opieki NMP	A - 625	16.01.1984 r.
5.	Kańczuga	Dzwonnica	A - 625	16.01.1984 r.
6.	Kańczuga	Cmentarz rzym. – kat.	A - 358	04.06.1990 r.
7.	Kańczuga	Dom tzw. „kamienica Kellermanów”	A - 1097	25.02.2013 r.
8.	Kańczuga	Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej	A - 463	30.09.1991 r.
9.	Kańczuga	Wieża ciśnień	A - 463	30.09.1991 r.
10.	Kańczuga	Magazyn	A - 463	30.09.1991 r.
11.	Kańczuga	Urządzenia techniczne związane z kolejką wąskotorową	A - 463	30.09.1991 r.
12.	Krzeczowice	Cerkiew greko – kat. pw. św. Mikołaja, ob. kościół rzym. – kat.	A- 228	12.06.1987 r.
13.	Krzeczowice	Zespół dworski - dwór drewniany, przeniesiony do Przeworska - oficyna - spichlerz - park	913	29.04.1975 r.
14.	Krzeczowice	Aleja klonowa przy drodze dojazdowej z Urzejowic do zespołu dworskiego	A - 1269	12.08.2014 r.
15.	Krzeczowice	Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej	A - 463	30.09.1991 r.
16.	Krzeczowice	Urządzenia techniczne związane z	A - 463	30.09.1991 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

		kolejką wąskotorową		
17.	Lipnik	Zespół dworski - dwór - park	A - 257	30.09.1987 r.
18.	Lipnik	- aleja dojazdowa	A - 517	23.03.2011 r.
19.	Łopuszka Mała	Zespół dworski - dwór - spichlerz (nie istnieje) - stajnia (nie istnieje) - park	A - 172	14.01.1987 r.
20.	Łopuszka Wielka	Kaplica grobowa rodziny Scipio del Campo	A - 848	28.02.1997 r.
21.	Łopuszka Wielka	Urządzenia techniczne związane z kolejką wąskotorową	A - 463	30.09.1991 r.
22.	Nizatyce	Kaplica grobowa rodziny Kellermanów	1405	10.06.2016 r.
23.	Pantalowice	Zespół kościoła parafialnego - kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP - dzwonnica - kapliczka - cmentarz kościelny	A - 761	17.02.2012 r.
24.	Siedlecza	Cmentarz żydowski	A - 350	05.02.1990 r.
25.	Sietesz	Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego	A - 416	21.05.2010 r.
26.	Sietesz	Kaplica grobowa rodziny Łastowieckich	A - 1389	26.02.2016 r.
27.	Sietesz	Zespół dworski - dwór - oficyna (nie istnieje) - park	A - 924	31.05.1975 r.
28.	Żuklin	Zespół pałacowy - pałac - park - kordegarda	A - 57	27.11.1952 r.
29.	Chodakówka	Stanowisk 1 - grodzisko	A - 77/467	14.07.1969 r.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) gminną ewidencję zabytków na terenie gminy prowadzi wójt, burmistrz lub prezydent w formie zbioru kart adresowych zabytków. Ewidencja taka powinna zawierać:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
- zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków, a ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2011 nr 113 poz. 661). Gminna ewidencja zabytków zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) jest podstawą do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami.

A) Kańczuga

Lp.	OBIEKT	ULICA	DATOWANIE
1	Kościół parafialny rzym. – kat. pw. św. Michała Archanioła	Szkolna	przełom XV i XVI w.
2	Cerkiew greko – kat. pw. Opieki NMP, dzwonnica	Piłsudskiego	około 1740 r.
3	Cmentarz rzym. – kat.		połowa XIX w.
4	Cmentarz rzym. – kat.		1918 - 1939
5	Cmentarz rzym. – kat.		ok. XVII w.
6	Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej, wieża ciśnień, magazyn	Kolejowa	XIX/XX w.
7	Urządzenia techniczne związane z kolejką wąskotorową		XIX/XX w.
8	Kaplica św. Barbary	św. Barbary	II połowa XIX w.
9	Kapliczka przy ul. św. Barbary	św. Barbary	XIX w.
10	Czerwona kapliczka		I połowa XX w.
11	Przydrożna figurka Matki Bożej Niepokalanie Poczętej		1904 r.
12	Kapliczka przy drodze Kańczuga – Krzczowice		1894 r.
13	Plebania	Mickiewicza	1866 r.
14	Zajazd	Węgierska	II połowa XIX w.
15	Pozostałości zespołu dworskiego, spichlerz, czworak		spichlerz, połowa XVIII w., przebudowa XIX w.; czworak połowa XIX w.
16	DOM nr 6	św. Barbary	około 1900 r.
17	DOM nr 8	św. Barbary	II połowa XIX w.
18	DOM nr 11	św. Barbary	4 ćw. XIX w.
19	DOM nr 16	św. Barbary	4 ćw. XIX w.
20	DOM nr 27	św. Barbary	lata 30 XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

21	DOM nr 32	św. Barbary	4 ćw. XIX w.
22	DOM nr 34	św. Barbary	4 ćw. XIX w.
23	DOM nr 36	św. Barbary	4 ćw. XIX w.
24	DOM nr 49	św. Barbary	XIX w.
25	DOM nr 51	św. Barbary	początek XIX w.
26	DOM nr 53	św. Barbary	4 ćw. XIX w.
27	DOM nr 58	św. Barbary	połowa XIX w.
28	DOM nr 65	św. Barbary	lata 30 XX w.
29	DOM nr 66	św. Barbary	lata 30 XX w.
30	DOM NR 86	św. Barbary	lata 20 XX w.
31	DOM nr 1	Kolejowa	4 ćw. XIX w.
32	DOM nr 5	Kolejowa	4 ćw. XIX w.
33	DOM nr 1	Kościuszki	XIX w.
34	DOM nr 3	Kościuszki	lata 30 XX w.
35	DOM nr 8	Kościuszki	około 1920 r.
36	DOM nr 10	Kościuszki	1 ćw. XX w.
37	DOM nr 13	Kościuszki	lata 30 XX w.
38	DOM nr 4	3-go Maja	lata 20 XX w.
39	DOM nr 13	3-go Maja	lata 20 XX w.
40	DOM nr 2	Mickiewicza	4 ćw. XIX w.
41	DOM nr 5	Mickiewicza	4 ćw. XIX w.
42	DOM nr 17	Mickiewicza	4 ćw. XIX w.
43	DOM nr 15	Piłsudskiego	1 ćw. XX w.
44	DOM nr 18	Piłsudskiego	4 ćw. XIX w.
45	DOM nr 20	Piłsudskiego	4 ćw. XIX w.
46	DOM nr 22	Piłsudskiego	4 ćw. XIX w.
47	DOM nr 28	Piłsudskiego	lata 20 XX w.
48	DOM nr 40	Piłsudskiego	4 ćw. XIX w.
49	DOM nr 42	Piłsudskiego	4 ćw. XIX w.
50	DOM nr 50	Piłsudskiego	około połowy XIX w.
51	DOM nr 4	Polna	lata 30 XX w.
52	DOM nr 6	Rynek	około połowy XIX w.
53	DOM nr 10	Rynek	4 ćw. XIX w.
54	DOM nr 13	Rynek	4 ćw. XIX w.
55	DOM nr 2	Sawickiego	lata 30 XX w.
56	DOM nr 3	Sawickiego	około 1920 r.
57	DOM nr 7	Sawickiego	lata 30 XX w.
58	DOM nr 8	Sawickiego	lata 30 XX w.
59	DOM nr 16	Sawickiego	lata 20 XX w.
60	DOM nr 20	Sawickiego	2 ćw. XX w.
61	DOM nr 22	Sawickiego	około 1920 r.
62	DOM nr 29	Sawickiego	lata 30 XX w.
63	DOM nr 37	Sawickiego	2 ćw. XX w.
64	DOM nr 43	Sawickiego	2 ćw. XX w.
65	DOM nr 57	Sawickiego	1 ćw. XX w.
66	DOM nr 61	Sawickiego	4 ćw. XIX w.
67	DOM nr 18	Szkolna	1 ćw. XX w.
68	DOM nr 12	Węgierska	XIX w.
69	DOM nr 21	Węgierska	2 ćw. XX w.
70	DOM nr 30	Węgierska	1 ćw. XX w.
71	DOM nr 3	Zakościelna	lata 20 XX w.
72	DOM nr 15	Zakościelna	lata 20 XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

73	DOM nr 20	Zakościelna	lata 20 XX w.
74	DOM nr 1	Zielona	4 ćw. XIX w.
75	Układ urbanistyczny miasta Kańczugi	Centrum miasta	połowa XV w.
76	Dom tzw. „kamienica Kellermanów”	Rynek 21	około 1620 r., nadbudowa XVIII/XIX w.

B) Bóbrka Kańczucka

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Kapliczka	Centralna część miejscowości, po zachodniej stronie drogi prowadzącej przez wieś	1899 r.
2	Zagroda nr 13		lata 20-30 XX w.
3	DOM nr 10		1 ćw. XX w.
4	DOM nr 24		lata 30 XX w.
5	DOM nr 31		lata 20-30 XX w.
6	DOM nr 47		lata 20-30 XX w.
7	DOM nr 63		lata 20-30 XX w.

C) Krzeczowice

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Cerkiew greko-kat. pw. św. Mikołaja	Przy głównej drodze do Siennowa, pośrodku wsi, na skraju niewielkiego wzniesienia	1770 r. lub 1793 r.
2	Zespół dworski, oficyna, spichrz, park (dwór drewniany przeniesiony do Przeworska)	Północno-wschodnia część wsi, na południe od drogi do Przeworska	XVIII - XX w.
3	Budynek stacyjny kolejki wąskotorowej	Północne obrzeże wsi,	XIX/XX w.
4	Urządzenia techniczne związane z koleją wąskotorową		XIX/XX w.
5	Cmentarz rzym. – kat.	Pośrodku wsi, na zachód od drewnianego Kościoła	II połowa XIX w.
6	Cmentarz gr. – kat.		II połowa XIX w.
7	Zagroda nr 70		około 1910 r.
8	DOM nr 19		około 1900 r.
9	DOM nr 35		1906 r.
10	DOM nr 39		początek XX w.
11	DOM nr 76		1889 r.
12	DOM nr 80		lata 20 XX w.
13	DOM nr 95		1905 r.
14	DOM nr 96		lata 20 XX w.
15	DOM nr 119		około 1900 r.
16	DOM nr 134		około 1900 r.
17	DOM nr 136		około 1920 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

18	DOM nr 138		około 1900 r.
19	DOM nr 148		1936 r.
20	DOM nr 158		1885 r.
21	DOM nr 162		lata 30 XX w.
22	DOM nr 174		lata 20 XX w.
23	DOM nr 176		około 1910 r.
24	DOM nr 185		1870 r.
25	DOM nr 194		lata 30 XX w.
26	DOM nr 205		1891 r.
27	DOM Klub Rolnika		1 ćw. XX w.
28	Kapliczka	Obok domu 194	4 ćw. XIX w.
29	Kapliczka	obok domu nr 95	4 ćw. XIX w.
30	DOM nr 60		lata 30 XX w.
31	DOM nr 82		około 1920 r.
32	Aleja klonowa	Przy drodze dojazdowej z Urzejowic do zespołu dworskiego	Koniec XIX w.

D) Lipnik

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Zespół dworski, dwór, park	Wschodnia część wsi, na północ od drogi do Sieteszy	około 1920 r.
2	Aleja Lipowa rosnąca wzdłuż drogi dojazdowej do zespołu dworsko - parkowego w Lipniku,	Wzdłuż drogi dojazdowej do zespołu dworsko - parkowego w Lipniku,	przełom XIX/XX w.

E) Łopuszka Mała

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Zespół dworski, dwór, spichrz (nie istnieje), stajnia (nie istnieje), park	Północno - wschodnia część wsi, przy drodze prowadzącej do Kańczugi	około 1895 r.
2	Dworek tzw. Siterówka		XIX w.
3	Zagroda nr 49		1 ćw. XX w.
4	DOM nr 22		lata 30 XX w.
5	DOM nr 41		lata 20 XX w.
6	DOM nr 53		lata 20 XX w.
7	DOM nr 54		1923 r.
8	DOM nr 61		2 ćw. XX w.
9	DOM nr 65		lata 30 XX w.
10	DOM nr 69		lata 30 XX w.
12	DOM nr 93		lata 30 XX w.
13	DOM nr 102		1 ćw. XX w.
14	DOM nr 100		około 1910 r.
15	DOM nr 111		około 1920 r.
16	DOM nr 120		lata 30 XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

17	Kapliczka	Obok domu nr 36	lata 20/30 XX w.
----	-----------	-----------------	------------------

F) Łopuszka Wielka

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Kaplica grobowa rodziny Scipio del Campo	Przy głównej drodze wiejskiej	1893 r.
2	Budynek dworca kolejki wąskotorowej		XIX/XX w.
3	Urządzenia techniczne związane z kolejką wąskotorową		XIX/XX w.
4	Kościół parafialny rzym. – kat. p.w. NMP Królowej Polski		1937-1938 r.
5	Pozostałości Zespołu Dworskiego		XIX w.
6	Cmentarz rzym. – kat.		1918 - 1939
7	Cmentarz rzym. – kat.		II połowa XIX w.
8	DOM nr 72		lata 30 XX w.
9	DOM nr 79		2 ćw. XX w.
10	DOM nr 144		około 1920 r.
11	DOM nr 179		lata 30 XX w.
12	DOM nr 232		około 1900 r.
13	DOM nr 242		1 ćw. XX w.
14	DOM nr 254		1 ćw. XX w.
15	DOM nr 264		lata 20 XX w.
16	DOM nr 269		lata 30 XX w.
17	DOM nr 399		około 1910 r.
18	DOM nr 401		około 1910 r.
19	DOM nr 405		lata 20 XX w.
20	Kapliczka	Obok domu nr 36	1909 r.

G) Nizatyce

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Kaplica grobowa rodziny Kellermanów	Na początku wsi, po prawej stronie od wjazdu z Kańczugi	1805 r.
2	Kapliczka	obok domu nr 98	lata 20 XX w.
3	Budynek Administracyjny	po prawej stronie od wjazdu z Kańczugi	XIX/XX w.
4	Zagroda, dom nr 44, stajnia ze stodołą, obora		około 1900 r.
5	Cmentarz epidemiczny		lata 80 XIX w.
6	Cmentarz		1805 r.
8	DOM nr 8		około 1910 r.
9	DOM nr 9		około 1900 r.
10	DOM nr 21		lata 30 XX w.
11	DOM nr 24		około 1900 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

12	DOM nr 25		2 ćw. XX w.
13	DOM nr 27		około 1910 r.
14	DOM nr 29		początek XX w.
15	DOM nr 34		lata 30 XX w.
16	DOM nr 38		1903 r.
17	DOM nr 40		lata 30 XX w.
18	DOM nr 54		początek XX w.
19	DOM nr 58		lata 20 XX w.
20	DOM nr 62		lata 20 XX w.
21	DOM nr 64		2 ćw. XX w.
22	DOM nr 66		lata 20 XX w.
23	DOM nr 98		2 ćw. XX w.
24	DOM nr 106		1932 rok

H) Pantalowice

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	DOM nr 42		lata 20 XX w.
2	DOM nr 44		lata 20 XX w.
3	DOM nr 50		około 1919 r.
4	DOM nr 51		około 1910 r.
5	DOM nr 55		około 1920 r.
6	DOM nr 108		lata 30 XX w.
7	DOM nr 177		około 1920 r.
8	DOM nr 249		około 1900 r.
9	DOM nr 263		lata 20 XX w.
10	DOM nr 56		około 1910 r.
11	Kapliczka	skrzyżowanie dróg Siennów - Pantalowice	około połowy XIX w.
12	Kapliczka	obok Kościoła	XVIII w.
13	Kapliczka - krzyż	skrzyżowanie dróg Łopuszka Wielka - Pantalowice	XIX w.
14	Zespół kościoła parafialnego, kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, dzwonnica, kapliczka, cmentarz kościelny ryzm. – kat.	Kościół parafialny NPNMP	Kościół 1901 – 1902 r., dzwonnica 1910 r., kapliczka 1908r., cmentarz kościelny początek XIX w.

I) Siedlecza

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Cmentarz żydowski	Umiejscowiony pośród pól w odl. 300m od szosy Kańczuga - Dynów	II połowa XIX ww.
2	Mogiła z II wojny światowej, ob. Mogiła		1942 r.
3	Cmentarz choleryczny		około 1915 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

4	Cmentarz rzym. – kat.		lata 70 XX w.
5	Kapliczka	obok domu nr 21	połowa XIX w.
6	Kapliczka	przy drodze do Sieteszy	połowa XIX w.
7	Zagroda nr 53		1900 r.
8	DOM nr 6		1910 r.
9	DOM nr 18		1915 r.
10	DOM nr 33		lata 30 XX w.
11	DOM nr 122		lata 30 XX w.
12	DOM nr 269		około 1910 r.
13	DOM nr 121		około 1920 r.
14	Krzyż	Obok domu nr 33	1913 r.

J) Sietesz

Lp.	OBIEKT	DATOWANIE
1	Zespół dworski, dwór, park, oficyna (nie istnieje)	II połowa XIX w.
2	Kościół parafialny pw. Św. Antoniego Padewskiego	1906-1910 r.
3	Kaplica grobowa rodziny Łastawieckich	II połowa XIX w.
4	Kapliczka Św. Antoniego	II połowa XIX w.
5	Kapliczka Św. Jana	II połowa XIX w.
6	Kapliczka	XIX w.
7	Dawna szkoła	1885 rok
8	Cmentarz rzym. – kat.	II połowa XIX w.
9	Zagroda nr 153	lata 30 XX w.
10	DOM nr 77	1920 r.
11	DOM nr 120	lata 30 XX w.
12	DOM nr 197	lata 20 XX w.
13	DOM nr 202	około 1920 r.
14	DOM nr 221	lata 30 XX w.
15	DOM nr 251	około 1900 r.
16	DOM nr 276	lata 30 XX w.
17	DOM nr 278	lata 20 XX w.
18	DOM nr 300	około 190 r.
19	DOM nr 307	lata 30 XX w.
20	DOM nr 311	lata 30 XX w.
21	DOM nr 334	około 1910 r.
22	DOM nr 335	lata 20 XX w.
23	DOM nr 339	lata 30 XX w.
24	DOM nr 343	około 1920 r.
25	DOM nr 344	lata 20 XX w.
26	DOM nr 346	lata 30 XX w.
27	DOM nr 354	lata 30 XX w.
28	DOM nr 384	1 ćw. XX w.
29	DOM nr 390	lata 20 XX w.
30	DOM nr 424	lata 20 XX w.
31	DOM nr 435	około 1910 r.
32	DOM nr 533	około 1920 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

33	DOM nr 192	lata 20 XX w.
34	DOM nr 358	około 1920 r.
35	DOM nr 385	lata 20 XX w.
36	DOM nr 415	około 1910 r.
37	Kapliczka	1929 r.

K) Żuklin

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Zespół pałacowy, pałac, park, krdegarga	Zachodnia część wsi przy drodze Żuklin - Kańczuga	XIX w.
2	Kapliczka	Przy drodze Żuklin - Jarosław	1894 r.
3	Cmentarz choleryczny		połowa XIX w.
4	Cmentarz rzym. - kat.		XVIII w.
5	Zagroda nr 96		II połowa XIX w.
6	Zagroda nr 122 z wyłączeniem stodoły		lata 20 XX w.
7	DOM nr 1		lata 30 X w.
8	DOM nr 2		1925 r.
9	DOM nr 23		lata 30 XX w.
10	DOM nr 34		lata 20 XX w.
11	DOM nr 37		około 1920 r.
12	DOM nr 77		około 1920 r.
13	DOM nr 79		lata 30 XX w.
14	DOM nr 83		około 1920 r.
15	DOM nr 39		lata 20-30 XX w.
16	Dom nr 27		lata 20 XX w.

L) Rączyna

Lp.	OBIEKT	LOKALIZACJA	DATOWANIE
1	Kapliczka	obok domu nr 114	1 ćw. XX w.
2	Kapliczka	obok domu nr 225	około 1900 r.
3	Kapliczka	obok domu nr 230	2 ćw. XX w.
4	Kościół parafialny rzym. - kat. pw. Nawiedzenia NMP		1926 r.
5	Cmentarz choleryczny		XIX w.
6	Cmentarz rzym. - kat.		lata 70 XX w.
7	DOM nr 10		około 1910 r.
8	DOM nr 135		około 1900 r.
9	DOM nr 160		około 1920 r.
10	DOM nr 179		lata 30 XX w.
11	DOM nr 183		lata 30 XX w.
12	DOM nr 186		lata 20 XX w.
13	DOM nr 220		lata 30 XX w.
14	DOM nr 249		około 1920 r.
15	DOM nr 250		początek XX w.
16	DOM nr 254		lata 30 XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

17	DOM nr 314		1 ćw. XX w.
18	DOM nr 270		około 1910 r.
19	DOM nr 276		lata 20 XX w.
20	Kapliczka	Kapliczka na miejscu starego kościoła	Figurka około 1900 r.
21	Kapliczka	Obok domu nr 4	1 ćw. XX w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza Szans i zagrożeń.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - korzystne położenie komunikacyjnie: niewielka odległość od stolicy regionu, bliskość autostrady A4, bliskość międzynarodowego portu lotniczego Rzeszów – Jasionka, bliskość granicy polsko – ukraińskiej i polsko – słowackiej, - niewielka odległość do największych w regionie ośrodków turystycznych tj. Łańcuta i Przemysła - walory środowiska naturalnego: nieskażone środowisko naturalne, zróżnicowany krajobraz - dobrze rozpoznane dziedzictwo kulturowe gminy - występowanie na terenie gminy cennych, unikalnych obiektów historyczno – kulturowych - rosnąca liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków - działalność gminnych jednostek kultury: Ośrodek Kultury Miasta i Gminy w Kańczudze, Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Kańczuga z filiami - potencjał turystyczno – rekreacyjny: pomniki przyrody, stanowiska archeologiczne, założenia zieleni projektowanej, parki podworskie, rezerwat Husówka, południowa część Nadleśnictwa Kańczuga, która wchodzi w skład Parku Krajobrazowego Pogórza Przemyskiego, zalew w Łopuszce Małej - wysoki poziom estetyki wielu obiektów mieszkalnych i gospodarczych na terenie gminy - wolne, atrakcyjne tereny do inwestowania do inwestowania w bazę turystyczno – noclegową. 	<ul style="list-style-type: none"> - słabe pokrycie terenu planami zagospodarowania przestrzennego - małe zasoby lokalnego kapitału inwestycyjnego - niewystarczające środki finansowe na konserwację i rewitalizację obiektów zabytkowych - brak infrastruktury turystycznej: informacji turystycznej, miejsc noclegowych itp. - niewystarczająca wizualizacja terenu, brak wszelkiego rodzaju tablic informacyjnych oraz oznakowania miejsc historycznych - brak zidentyfikowania produktu turystycznego gminy - słaba świadomość społeczna dotycząca konieczności dbania o zabytki - zły i bardzo zły stan techniczny większości obiektów zabytkowych - brak archeologicznych i historyczno – architektonicznych programów badawczych - brak placówek kulturalnych, muzealnych i naukowo – badawczych - lokalizacja miejscowości na terenach zagrożonych powodzią - odpływ ludzi młodych z uwagi na bezrobocie oraz brak oferty edukacyjno – kulturalnej - postrzeganie gminy przez turystów jako terenu o niskiej atrakcyjności turystyczno – rekreacyjnej.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - wzrost świadomości mieszkańców gminy w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - wzrost świadomości ekologicznej, kulturowej, historycznej mieszkańców gminy - aktywność samorządu w pozyskiwaniu funduszy na działania dotyczące ochrony zabytków - udział środków prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> - pogorszenie stanu technicznego i degradacja obiektów zabytkowych - niski poziom świadomości społecznej odnośnie walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju gminy - zanikanie świadomości i wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego gminy i regionu, a co za tym idzie brak identyfikacji mieszkańców ze swoją gminą

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

<ul style="list-style-type: none"> - udział środków gminnych w pracach konserwatorskich - rewitalizacja wybranych miejsc na terenie gminy - rozwój agroturystyki i turystyki, w szczególności konnej i rowerowej - tworzenie produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania przestrzeni wokół obiektów zabytkowych - wykorzystanie walorów przyrodniczych w celu przyciągnięcia turystów - poprawa dostępności do zabytków przez szeroką akcję promocyjną w serwisach informacji turystycznej - uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w dokumentach programowych gminy - uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym. 	<ul style="list-style-type: none"> - samowolne prace przy zabytkach bez wymaganych pozwoleń konserwatora zabytków - budowa i wprowadzanie elementów architektonicznych, niewpisujących się w krajobraz kulturowy gminy - brak środków finansowych na inwestycje infrastrukturalne - wzrost kosztów renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych - zbyt wolne tempo prac związanych z rewitalizacją wybranych obszarów - niedostatek środków publicznych na rewitalizację - brak zabezpieczeń antypożarowych i antywłamaniowych w zabytkowych kościołach - zdarzenia losowe.
--	---

7. Założenia programowe

Program opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Kańczuga służyć ma ochronie dziedzictwa kulturowego oraz wzrostowi wartości zabytków dla rozwoju gminy przez: zachowanie dziedzictwa materialnego i nie materialnego, wzrost świadomości społecznej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zmianę podejścia właścicieli obiektów zabytkowych do kwestii ochrony zabytków, promocję regionalnego dziedzictwa kulturowego, wspieranie działań planistycznych celem odpowiedniej ochrony i ekspozycji zabytków. Możliwe to będzie dzięki współpracy samorządu gminnego z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz z właścicielami obiektów zabytkowych.

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Priorytet I

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego Miasta i Gminy Kańczuga

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

Priorytet II

Promocja dziedzictwa kulturowego gminy i edukacja służąca budowaniu poczucia tożsamości jej mieszkańców

Priorytet III

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego Miasta i Gminy Kańczuga

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki nad zabytkami

Priorytet I Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego Miasta i Gminy Kańczuga	
Kierunki działań	Zadania
Rozszerzenie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	<ul style="list-style-type: none"> – Wspieranie działań zmierzających do zwiększenia liczby zabytków wpisanych do rejestru zabytków (w szczególności poszczególnych kapliczek) – Bieżąca weryfikacja i aktualizacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> – Walka z samowolami budowlanymi – Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego szczególnie dla obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego – Egzekwowanie zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną – Zwrócenie bacznej uwagi w czasie uchwalania dokumentów dotyczących zagospodarowania przestrzennego oraz strategii na kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz środowiska przyrodniczego – Ustalenie zasad prac prowadzonych przy zabytkach niewpisanych do rejestru – Wspieranie stowarzyszeń społecznych dbających o ochronę dziedzictwa kulturowego gminy – Nawiązywanie współpracy z właścicielami zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w celu rozpowszechnienia wśród nich zasad etyki i profilaktyki w postępowaniu z zabytkami oraz w celu uzyskania od nich informacji dotyczących prowadzonych przy zabytkach remontów – Umieszczenie na obiektach wpisanych do rejestru zabytków odpowiednich tabliczek. Prawo do tego ma właściciel zgodnie z art.12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> – Ochrona historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w centrach wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

	<ul style="list-style-type: none"> - Wyznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk
--	--

Priorytet II Promocja dziedzictwa kulturowego gminy i edukacja służąca budowaniu poczucia tożsamości jej mieszkańców	
Kierunki działań	Zadania
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> - Publikacja informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy - Podanie do informacji mieszkańców faktu opracowania aktualizacji programu opieki nad zabytkami - Opracowanie mapy zabytków gminy i opublikowanie jej
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	<ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służącej funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej - Wsparcie inicjatyw wydawniczych związanych z promocją dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Kańczuga (pocztówek, folderów, broszur, map, książek) - Wprowadzenie systemu informacji o zabytkach m.in. za pomocą tablic informacyjnych, znaków informujących o zabytkach przy drogach przebiegających przez gminę - Promocja dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Kańczuga w internetowych serwisach informacji turystycznej - Opracowanie szlaków turystycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego gminy
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> - Inicjowanie i wspieranie realizacji kursów, wystaw i innych działań edukacyjnych - Wprowadzanie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej przez organizowanie i wspieranie zajęć szkolnych - Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego

Priorytet III Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego Miasta i Gminy Kańczuga	
Kierunki działań	Zadania
Wstrzymanie procesu degradacji zabytków i poprawa stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> - Prowadzenie remontów i dbałość o obiekty zabytkowe, będące własnością gminy w porozumieniu z konserwatorem zabytków - Opracowanie długofalowego planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych - Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy - Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (stanowiących własność gminy) do nowych funkcji - Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni - Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach nie stanowiących własności gminy - Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą (montaż systemów antywłamaniowych, przeciwpożarowych, znakowanie

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

	<p>i ewidencjonowanie zabytków ruchomych)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opracowanie i aktualizacja lokalnych programów rewitalizacyjnych - Dbłość o zielen i małą architekturę - Monitoring stanu zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków - Uświadomienie właścicieli zabytków o możliwości pozyskania dotacji zewnętrznych na remonty
<p>Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne turystyczne i edukacyjne</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Przestrzeganie zasad dotyczących umieszczania na obiektach zabytkowych szyldów, reklam itp. - Systematyczne prowadzenie prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, parkach dworskich - Wspieranie działań planistycznych prowadzących do właściwej ekspozycji przestrzennej zabytków - Iluminacja najcenniejszych zabytków gminy - Rewaloryzacja nawierzchni ulic i ciągów pieszych w obrębie zabytkowych terenów

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Cele i zadania przedstawione w niniejszym programie będą realizowane przez:

1. Instrumenty prawne – programy określające politykę państwa i województwa w dziedzinie ochrony zabytków, dokumenty planistyczne wydane przez samorząd, dokumenty wydane przez Wojewódzkiego konserwatora Zabytków.
2. Instrumenty finansowe – dotacje i subwencje ze środków zewnętrznych w tym Unii Europejskiej, środki gminne, środki właścicieli obiektów zabytkowych.
3. Instrumenty społeczne – współdziałanie z organizacjami społecznymi, edukacja, współdziałanie z właścicielami obiektów zabytkowych.
4. Koordynację – dokumenty gminne z zakresu planowania przestrzennego, plany odnowy wsi, programy rewitalizacji, strategie rozwoju.
5. Instrumenty kontrolne- aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, analiza stanu zachowania obiektów zabytkowych, monitoring realizacji programu opieki nad zabytkami.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

W myśl art. 87 pkt. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) co 2 lata istnieje obowiązek sporządzania przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) sprawozdań z realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami i przedstawiania ich radzie gminy. Sprawozdania z poziomu realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinny zawierać informacje dotyczące:

- liczby zabytków wpisanych do rejestru zabytków;
- przeciwdziałaniu samowolom budowlanym;
- liczby uchwalonych planów zagospodarowania przestrzennego;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

- form współpracy Urzędu Gminy z organizacjami działającymi na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego;
- współpracy Urzędu Gminy z właścicielami zabytków;
- poziomu wiedzy mieszkańców gminy na temat gminnej ewidencji zabytków;
- stanu infrastruktury służącej funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- liczby wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe gminy;
- liczby tablic informacyjnych, poświęconych najcenniejszym obiektom zabytkowym gminy;
- liczby publikacji internetowych poświęconych zabytkom z terenu Miasta i Gminy Kańczuga;
- liczby szlaków turystycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczby kursów, wystaw, szkoleń poświęconych działalności edukacyjnej z zakresu popularyzacji wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym,
- liczby wyremontowanych obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy;
- wartości środków finansowych pozyskanych na opiekę nad zabytkami ze źródeł zewnętrznych;
- poziomu wydatków środków gminnych na realizację gminnego programu opieki nad zabytkami;
- poziomu zabezpieczeń przeciwpożarowych i przeciwwłamaniowych obiektów zabytkowych;
- liczby opracowanych lokalnych programów rewitalizacyjnych;
- liczby przeprowadzonych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych;
- systemu prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni.

Kontrola nad realizacją priorytetów i zadań zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami pozwoli zweryfikować skuteczność podejmowanych działań i podjąć decyzję o ewentualnej korekcie działań. Po 4 latach program opieki nad zabytkami powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

W myśl art. 71 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446) osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku sprawuje opiekę nad zabytkami, finansuje prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku. Kwestie dofinansowania prac przy zabytkach, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 r. nr 112 poz. 940).

Finansowanie ochrony zabytków może przebiegać przy udziale środków pochodzących z następujących źródeł:

1. Funduszy Unii Europejskiej.
 - funduszy strukturalnych;
 - programów regionalnych, adresowanych do konkretnych regionów kraju;
 - programów wspólnotowych, adresowanych do sektora kultury;
 - inicjatyw wspólnotowych;
 - mechanizmu finansowego EOG.
2. Środków finansowych pochodzących z budżetu państwa.
 - programów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
 - Funduszu Kościelnego, którego dysponentem jest Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji;
 - dofinansowania z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków;
 - środków własnych samorządu terytorialnego;
 - dotacje z samorządu wojewódzkiego;
 - dotacje z samorządu gminnego.
3. Źródeł prywatnych.
 - środki pochodzące od osób fizycznych;
 - środki pochodzące od osób prawnych;
 - środki pochodzące od organizacji pozarządowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Realizacja celów zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami dla Miasta i Gminy Kańczuga realizowana będzie przez:

- współpracy władz Miasta i Gminy Kańczuga z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Urzędem Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego, władzami kościelnymi w oparciu o porozumienia i umowy;
- wykorzystanie instrumentów finansowych w postaci dotacji;
- projekty, programy lokalne;
- inicjatywy własne Miasta i Gminy Kańczuga.

Uchwałą Rady Miejskiej Nr II/4/2014 z dnia 12 grudnia 2014 r. przyjęto Regulamin udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Miasta i Gminy Kańczuga. Regulamin przewiduje możliwość udzielenia dotacji z budżetu Miasta i Gminy Kańczuga na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach ruchomych lub nieruchomych, jeżeli zabytek spełnia następujące kryteria:

- znajduje się na terenie Miasta i Gminy Kańczuga;
- posiada istotne znaczenie historyczne, sakralne, naukowe, artystyczne lub kulturowe;
- jest wpisany do rejestru zabytków;
- znajduje się w złym stanie technicznym.

O dotację taką może się ubiegać każdy podmiot będący właścicielem lub posiadaczem zabytku, o którym mowa w ust. 1, jeżeli własność oparta jest o tytuł prawny do zabytku wynikający z użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego.

Pełny tekst regulaminu oraz załączniki do niego w postaci : formularza wniosku, formularza aktualizacji, formularza sprawozdania, wzoru aktualizacji dostępne są na stronie internetowej Miasta i Gminy Kańczuga pod adresem http://www.kanczuga.pl/asp/pl_start.asp?typ=14&sub=11&menu=230&strona=1.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Kańczuga na lata 2017 - 2020

12. Bibliografia

Źródła

1. Źródła drukowane

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 7, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, Warszawa 1886

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 9, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, Warszawa 1888

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 10, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, Warszawa 1889

2. Opracowania

W. Blajer, Pradzieje i wczesne średniowiecz na terenie Miasta i Gminy Kańczuga, [w:] Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe, pod red. J.J. Fafary, Rzeszów 2006

Ks. J. Kudła, Historia Miasteczka Kańczugi pisana 1888 r., Rzeszów 2009

I. Kunysz, Dawne dwory w gminie Kańczuga (istniejące i nieistniejące), [w:] Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe, pod red. J.J. Fafary, Rzeszów 2006

I. Kunysz, Kańczuga Miasto i Gmina, Rzeszów 2004

E. Kurowska, Kańczuga i okolice, Rzeszów 2008

H. Lawera, A. Bata, Powiat przeworski, Krosno 2002

M. Mazurek, Żydowski cmentarz w Siedleczce, [w:] Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe, pod red. J.J. Fafary, Rzeszów 2006

P. Nestorowicz, Architektura i wyposażenie kościoła pw. św. Michała Archanioła w Kańczudze. Zarys, [w:] Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe, pod red. J.J. Fafary, Rzeszów 2006

A. Potocki, Żydzi w Podkarpackiem, Rzeszów 2004

J. Rudnicki, Sietesz od czasów dawnych do współczesności, Przeworsk 1998

J. Rudnicki, Sietesz od czasów dawnych do współczesności. Pokłosie, Przeworsk 2003

K. Trygar, W mieście i gminie Kańczuga, Kańczuga 1997

J. Wyrozumski, Historia Polski do roku 1505, Warszawa 1988

3. Internet

kanczuga.pl

muzeumkolbuszowa.pl